

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.036.03.2018

Filip Grzegorzczuk
Prezes Zarządu
Tauron Polska Energia SA,
ul. Ks. Piotra Ściegiennego 3, 40-114 Katowice

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/18/066 Efektywność i oszczędność wydatków ponoszonych przez producentów energii elektrycznej
na zaopatrzenie w węgiel kamienny

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Tauron Polska Energia SA ¹ , ul. Ks. Piotra Ściegiennego 3, 40-114 Katowice.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Filip Grzegorzczak, Prezes Zarządu ²
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja przez Spółkę wynikających z zawartych umów obowiązków związanych z zaopatrzeniem w węgiel kamienny spółki Tauron Wytwarzanie SA ³ .
Okres objęty kontrolą	Lata 2017 – 2018, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust.3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Janina Balas, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/76/2019 z 11 marca 2019 r., 2. Monika Bukowiec, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/110/2019 z 16 kwietnia 2019 r., 3. Kinga Kołodziejczyk, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/86/2019 z 1 kwietnia 2019 r., 4. Tomasz Raszka, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli nr LKA/87/2019 z 1 kwietnia 2019 r. i nr LKA/166/2019 z 9 lipca 2019 r. (akta kontroli str. 1-7)

¹ Zwana dalej Spółką lub TPE..

² Zwany dalej Prezesem.

³ Zwanej dalej TW.

⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, zwaną dalej *ustawą o NIK*.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Funkcjonujący w okresie objętym kontrolą, w ramach Grupy Kapitałowej Tauron⁶ scentralizowany model zakupu surowców energetycznych (paliw), w którym TPE odpowiadała za całość spraw związanych z ich kontraktacją na potrzeby produkcyjne podmiotów wytwarzających energię⁷, w tym doborem jakościowym dostarczanego węgla oraz zapewnieniem ciągłości jego dostaw, nie zapewniał optymalizacji kosztów ponoszonych przez te podmioty⁸.

Wynikało to z przyjętego modelu zaopatrzenia, w którym pierwszeństwo miały dostawy węgla z zakładów górniczych⁹ należących do spółki Tauron Wydobycie SA¹⁰, w konsekwencji czego węgiel dostarczany do jednostek wytwórczych TW tylko częściowo spełniał wymagania jakościowe niezbędne do prawidłowego funkcjonowania ww. instalacji i urządzeń, przy czym koszty jakie podmioty wytwórcze musiały ponosić w związku z otrzymywaniem dostaw węgla niespełniającego w pełni wymagań jakościowych optymalnych dla wykorzystywanych przez nie urządzeń i instalacji wytwórczych były ignorowane.

W zawartych przez Spółkę umowach zabezpieczono dostawy węgla w ilościach niezbędnych dla zapewnienia ciągłości produkcji realizowanej przez podmioty wytwórcze oraz utrzymania przez nie zapasów węgla na poziomie wymaganym przepisami prawa¹¹. Jednocześnie, w umowach w sposób jednoznaczny określano oczekiwaną jakość węgla, wielkość dostaw i terminy ich realizacji w poszczególnych okresach, a także zasady jego transportu oraz dokonywania rozliczeń z dostawcami. Zapewniono też możliwość skutecznego dochodzenia roszczeń z tytułu nieprzestrzegania przez dostawców warunków zawartych umów.

Zawierając ww. umowy oraz dokonując zakupów węgla na potrzeby podmiotów wytwórczych, nie brano jednak pod uwagę optymalnych – z punktu widzenia zainstalowanych u konkretnych wytwórców energii urządzeń - parametrów węgla¹² oraz kosztów, jakie w związku z koniecznością przygotowania odpowiednich dla danej instalacji mieszanek węglowych ponosić musieli finalni odbiorcy dostarczonego surowca.

Stwierdzono przy tym, że Spółka nie dysponowała informacjami i instrumentami umożliwiającymi takie „sterowanie” strumieniem dostaw węgla, by dany odbiorca posiadał możliwość przygotowania odpowiedniej mieszanki paliwa. Spółka nie posiadała również wiedzy, jakie koszty ponoszą producenci energii w związku z ich przygotowaniem. Tymczasem w podmiotach wytwarzających energię oprócz konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów związanych z przygotowywaniem odpowiednich mieszanek, w związku z otrzymywaniem nieodpowiedniego jakościowo węgla, występowały trudności eksploatacyjne w utrzymaniu

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Zwanej dalej *Grupą Tauron*.

⁷ Tj. TW i Tauron Ciepło Sp. z o.o., zwanej dalej: TC.

⁸ Funkcje te realizowane były przez TPE na podstawie umów z 2012 r., w oparciu o które Spółka - działając jako pośrednik pomiędzy dostawcami węgla a finalnymi odbiorcami (TW i TC) - dokonywała zakupów węgla we własnym imieniu i jego odsprzedaży ww. podmiotom oraz na podstawie umów z 2017 r., w oparciu o które Spółka działała jako „agent”, zawierając umowy na dostawę węgla w imieniu i na rzecz ww. podmiotów.

⁹ ZG Janina, ZG Sobieski i ZG Brzeszcze.

¹⁰ Zwana dalej „TWD”. Spółka zależna, której jedynym właścicielem była TPE.

¹¹ Jednostkowe, krótkotrwałe przypadki obniżenia poziomu zapasów w elektrowniach nie miały istotnych skutków dla odbiorców finalnych i wynikały z przyczyn niezależnych od TPE (siła wyższa, zwiększone zapotrzebowanie na energię przy ograniczonej podaży węgla, trudności transportowe).

¹² Co Dyrektor Wykonawczy ds. Paliwami (zwany dalej *Dyrektorem ZHW*), tłumaczył tym, że całość zakupionego w danym miesiącu węgla – przed jego podaniem do kotłów – jest uśredniana na składowiskach podmiotów wytwarzających energię, poprzez mieszanie kilku rodzajów węgla o różnych parametrach jakościowych.

prawidłowych parametrów pracy instalacji wytwórczych, przyspieszone zużycie wchodzących w ich skład urządzeń, a nawet ich awarie¹³, co w sposób oczywisty wpływało negatywnie na efektywność pracy instalacji.

W świetle opisanej powyżej niskiej dbałości o zapewnienie w umowach odpowiedniej jakości węgla, podejmowane przez TPE działania, polegające na interwencjach u dostawców, a w skrajnych przypadkach wstrzymaniu dostaw nieodpowiedniego węgla, należy uznać za niewystarczające i spóźnione z punktu widzenia głównego celu scentralizowanego zaopatrzenia wytwórców energii w surowce, jakim była minimalizacja kosztów wytwarzania energii.

Wprawdzie w Spółce opracowano i wdrożono regulacje wewnętrzne, które w sposób przejrzysty określały zasady zakupu węgla kamiennego na potrzeby wytwórców energii z Grupy Tauron oraz zasady i kryteria wyboru kontrahentów, jednak stwierdzono, że kontraktacja dostaw węgla na 2017 r. odbyła się z naruszeniem tych zasad. Dotyczyło to w szczególności prawidłowości sporządzania planu zakupów, jego zatwierdzania oraz sposobu przeprowadzania analizy zebranych ofert, sporządzenia rankingu dostawców i jego akceptacji.

Stwierdzono ponadto, że w okresie objętym kontrolą koszty działalności operacyjnej Spółki wzrosły o 14%, co spowodowane było głównie wzrostem kosztów sprzedanych towarów i materiałów. Zmniejszył się też zysk ze sprzedaży i zysk z działalności operacyjnej (odpowiednio: o 90% i 91%), a w wyniku dokonanej w 2018 r. aktualizacji wartości aktywów finansowych Spółka poniosła stratę netto w wysokości 1 709,9 mln zł, podczas gdy za 2017 r. notowała zysk netto w wysokości 854,4 mln zł. W 2018 r. pogorszyły się również wartości podstawowych wskaźników ekonomicznych Spółki, takich jak wskaźnik rentowności, marża EBIT, czy też wskaźniki bieżącej płynności.

¹³ O występowaniu tego typu zdarzeń TPE była informowana przez TW przy okazji zgłaszania uwag do jakości dostarczanego przez dostawców węgla, lecz nie rejestrowała i nie podawała analizie kosztów jakie były związane z ich wystąpieniem..

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹⁴ kontrolowanej działalności

OBSZAR	1. Struktura organizacyjno-prawna Spółki, regulacje wewnętrzne dotyczące zakupu węgla kamiennego oraz sytuacja ekonomiczna Spółki.
Opis stanu faktycznego	1. W okresie objętym kontrolą zarządzanie działalnością TPE związaną z zakupem, dostawami i transportem paliw na potrzeby wytwarzających energię podmiotów z Grupy Tauron należało do 13 kwietnia 2017 r. do zadań Wiceprezesa Zarządu ds. Klienta i Handlu¹⁵, a później do Wiceprezesa Zarządu ds. Finansów. W skład Pionu odpowiedzialnego za zakupy węgla wchodził m.in. Dyrektor Zarządzający ds. Handlu¹⁶, do którego należało m.in. koordynowanie i nadzór nad działaniami Spółki w zakresie zakupu, dostaw i transportu paliw. Podlegał mu Dyrektor Wykonawczy ds. Handlu Paliwami¹⁷, do którego funkcji należało m.in. planowanie zakupów paliw i usług transportu na potrzeby jednostek Grupy Tauron, które powinny uwzględniać założenia wynikające z planów sprzedaży i produkcji energii elektrycznej. Dyrektorowi ZHW podlegał Zespół Handlu Węglem (HWW), który odpowiedzialny był za prowadzenie oraz optymalizację procesu zakupu i transportu węgla. W szczególności do jego zadań należało: – planowanie zakupów węgla i usług transportu węgla na potrzeby jednostek Grupy Tauron, w oparciu o obowiązujące plany sprzedaży i produkcji energii elektrycznej i ciepła, – optymalizacja kosztów zmiennych zakupu i transportu węgla, – zapewnienie poprawności/ nadzorowanie ewidencji i rozliczeń w zakresie handlu i logistyki węgla, – prowadzenie/ nadzorowanie procesów zakupu i logistyki węgla, – ustalanie harmonogramów dostaw węgla, – rozliczanie zakupionego węgla, – opiniowanie planów dotyczących handlu węglem (od 18 lipca 2017 r.) (akta kontroli str. 8-9) 2. W okresie objętym kontrolą zasady wyboru dostawców węgla kamiennego zostały uregulowane w kolejnych dwóch <i>Instrukcjach dotyczących zasad obrotu węglem</i> (z lutego 2014 r. i z grudnia 2017 r.) wprowadzonych do stosowania odpowiednimi zarządzeniami Prezesa Zarządu¹⁸. W myśl pierwszej z ww. instrukcji (obowiązującej do 6 grudnia 2017 r.) podstawą rozpoczęcia procesu kontraktacji węgla był plan zakupu węgla na kolejny rok zatwierdzony przez Wiceprezesa Zarządu ds. Finansów, sporządzony na podstawie planu potrzeb zakupowych węgla, który sporządzany był na podstawie zapotrzebowań składanych do końca III kwartału każdego roku przez spółki Grupy Tauron. Kontraktacja miała być prowadzona w oparciu o zapytania ofertowe, zaproszenia do negocjacji, ogłoszenia prasowe i/lub platformy internetowe. Plany

¹⁴ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁵ Po 13 kwietnia 2017 r. stanowisko Wiceprezesa ds. Klienta i Handlu pozostało nieobsadzone.

¹⁶ Zwany dalej „Dyrektorem ZHH”.

¹⁷ Zwany dalej „Dyrektorem ZHW”.

¹⁸ *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem* z lutego 2014 r. wprowadzonej do stosowania zarządzeniem Prezesa Zarządu Nr 10/2014 z dnia 25 lutego 2014 r. oraz *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem* z grudnia 2017 r. wprowadzonej do stosowania zarządzeniem Prezesa Zarządu Nr 78/2017 z dnia 6 grudnia 2017 r., która stanowiła dokument powiązany z Megaprocesem 2.3 Handel, zwanych dalej „*Instrukcjami dot. zasad obrotu węglem*” odpowiednio z lutego 2014 r. i z grudnia 2017 r.

zakupu i sprzedaży oraz ich realizacja prowadzone były w ujęciu wieloletnim, rocznym, kwartalnym i miesięcznym.

[...]TP¹⁹

Wolumen węgla, który miał być przedmiotem kontraktacji zewnętrznej określano, jako różnicę między całkowitym zapotrzebowaniem na węgiel w Grupie Tauron (wynikającym z rocznego/prognozowanego planu zapotrzebowania na węgiel), a maksymalnym wolumenem węgla możliwym do pozyskania z TWD, z uwzględnieniem pewnego zakresu tolerancji.

Kontraktacja zewnętrzna powinna być prowadzona w pierwszej kolejności w oparciu o węgiel pochodzący od producentów działających w Polsce.

W przypadku kontraktacji w trybie zaproszenia do składania ofert ww. zespół odpowiadał za:

- przygotowywanie kryteriów wyboru dostawców, które uwzględniały m.in. gwarancję dostaw węgla, jego wymaganą jakość, potrzebny wolumen dostaw, typ, sortyment węgla, inne parametry istotne z punktu widzenia technicznego, organizacyjnego i biznesowego oraz weryfikację potencjalnych dostawców, zgodnie z obowiązującą w tym zakresie procedurą oceny wiarygodności kontrahentów (zatwierdzone przez *Dyrektora ZHH*),
- przygotowanie treści zaproszenia do składania ofert, uwzględniającego przygotowane i zatwierdzone kryteria wyboru dostawców,
- rozesłanie zaproszeń do składania ofert do potencjalnych dostawców lub zamieszczenie ogłoszenia z zaproszeniem do składania ofert w prasie lub Internecie;
- przeprowadzenie analizy zebranych ofert, przygotowanie rankingu dostawców na podstawie zatwierdzonych kryteriów oraz przekazanie do akceptacji Wiceprezesowi Zarządu ds. Handlu w formie zestawienia wraz z uzasadnieniem dokonanego podziału dostawców,
- przygotowanie zaproszenia do negocjacji dla dostawców, którzy zadeklarowali gotowość dostarczenia węgla, w ilościach wynikających z zatwierdzonych kryteriów;
- prowadzenie z dostawcami wybranymi na podstawie zaakceptowanego rankingu negocjacji w sprawie warunków dostaw węgla i przekazanie Wiceprezesowi Zarządu ds. Handlu zestawienia z wynikami negocjacji do akceptacji.

W przypadku kontraktacji z wykorzystaniem nadesłanych ofert, wyznaczeni pracownicy Zespołu Handlu Węglem lub Zespołu Handlu Biomasa i Paliwami Alternatywnymi przed rozpoczęciem kontraktacji mieli inicjować (na podstawie wniosku podpisanego przez *Dyrektora ZHH* lub *Dyrektora ZHW*) proces nadania dostawcy stosownej oceny, zgodnie z obowiązującą w tym zakresie procedurą oceny wiarygodności kontrahentów. Po jej zakończeniu, Zespół miał wysłać do kontrahenta w formie pisemnej zaproszenie do negocjacji. Negocjacje prowadzone przez zespół potwierdzone miały być każdorazowo notatką z negocjacji sporządzoną w formie pisemnej i podpisaną przez wszystkich jego członków oraz przedstawicieli dostawcy biorących udział w negocjacjach. Wyniki negocjacji (w formie www. notatki) miały być przekazane do Wiceprezesa Zarządu ds. Handlu, celem zatwierdzenia. W przypadku zatwierdzenia wynegocjowanych warunków handlowych, Zespół miał ustalić z dostawcami techniczne warunki dostaw oraz inicjować proces zawierania umów.

Obrót węglem prowadzony przez TPE odbywać się miał w oparciu o:

¹⁹ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1429) i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2019 r. poz. 1010) **wyłączono informacje stanowiące tajemnicę przedsiębiorcy**. W dalszej części wystąpienia fragmenty zawierające informacje podlegające wyłączeniu ze względu na tajemnicę przedsiębiorcy oznaczono jako: [...]TP.

- model agencyjny (umowa z dostawcą zawierana była w imieniu i na rzecz odbiorcy przez Spółkę na podstawie umowy agencyjnej) lub
- model PPW (umowa z dostawcą zawierana była przez Spółkę, jako Pośredniczący Podmiot Węglowy w celu dalszej odsprzedaży węgla odbiorcom).

W przypadku modelu agencyjnego, Spółka mogła pobierać prowizję wyliczaną zgodnie z metodologią opisaną w umowach, a w przypadku modelu PPW - doliczoną wprost do ceny węgla. W celu realizacji zaopatrzenia w węgiel Spółka mogła kupować węgiel od dostawców i sprzedawać go odbiorcom w oparciu o zawierane w formie pisemnej umowy: wieloletnie, roczne i typu SPOT. W przypadku próbnych partii węgla (o wolumenie nie większym niż 2 000 t) dopuszczono możliwość ich zakupu w oparciu o zamówienie składane dostawcy. Dostawca taki musiał każdorazowo posiadać status *Pośredniczącego Podmiotu Węglowego* i podlegać opisanej wyżej weryfikacji pod kątem wiarygodności.

Spółka, w imieniu i na rzecz spółek z Grupy Tauron, mogła organizować i przeprowadzać postępowanie na zakup usługi transportu kolejowego węgla, które realizowane było zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych²⁰. Spółka całościowo koordynowała logistykę dostaw paliw produkcyjnych, natomiast operacyjne zarządzanie usługą transportu kolejowego węgla realizowane było przez stronę umowy tj.: TWD, TW lub TC.

(akta kontroli str. 17-39)

3. W okresie objętym kontrolą przychody Spółki ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wzrosły z 7 792,0 mln zł w 2017 r. do 8 618,7 mln zł w 2018 r., tj. o 11%.

W tym samym okresie, koszty jej działalności operacyjnej wzrosły z 7 526,8 mln zł w 2017 r. do 8 592,1 mln zł w 2018 r., tj. o 14%. Wzrost ten spowodowany był głównie wzrostem kosztu sprzedanych towarów i materiałów (z 7 355,1 mln zł do 8 406,3 mln zł) i miał związek głównie ze wzrostem cen energii elektrycznej oraz z ujęciem w porównywanych latach skutków rozwiązania rezerw na umowy rodzące obciążenia²¹.

Zysk Spółki ze sprzedaży zmniejszył się z 265,3 mln zł w 2017 r. do 26,6 mln zł w 2018 r. (o 90%), a zysk z działalności operacyjnej (po uwzględnieniu pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych) zmniejszył się z 262,8 mln zł do 22,7 mln zł (o 91%).

Wartość przychodów finansowych Spółki nieznacznie wzrosła, z 1 169,6 mln zł w 2017 r. do 1 195,6 mln zł w 2018 r. (o 2%). Znaczący był jednak wzrost kosztów finansowych, z 512,8 mln zł w 2017 r. do 2 950,6 mln zł w 2018 r., (o 475%) co było związane głównie z dokonaną aktualizacją wartości aktywów finansowych²².

²⁰ Dz. U. z 2018 r., poz. 1986 ze zm., zwana dalej: „ustawą Pzp”.

²¹ W związku z wejściem w życie porozumienia w sprawie ustalenia podstawowych warunków brzegowych restrukturyzacji Projektu „Budowa bloku gazowo-parowego w Stalowej Woli” pomiędzy TPE, Polskim Górnictwem Naftowym i Gazownictwem S.A. (PGNiG) i Elektrociepłownią Stalowa Wola S.A. (ESW), aneksów do dwóch umów z dnia 11 marca 2011 roku dot. sprzedaży energii elektrycznej oraz na dostawy paliwa gazowego pomiędzy Spółką, a ww. podmiotami, Spółka rozwiązała w całości:

- rezerwę wynikającą z faktu, iż na podstawie wieloletniej umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej pomiędzy ESW a Spółką oraz PGNiG Energia S.A., zobowiązana była do zakupu połowy wolumenu energii elektrycznej produkowanej przez ESW po cenie w formule „koszt plus” pokrywającej koszty produkcji oraz zapewniającej obsługę finansowania,
- rezerwę związaną z faktem, iż Spółka była zobligowana do pokrycia ewentualnych strat związanych z realizacją klauzuli umownej „take or pay” w ramach umowy kompleksowej dostarczania paliwa gazowego zawartej pomiędzy PGNiG a ESW (zgodnie z powyższą klauzulą ESW była zobowiązana do zapłaty PGNiG za nieodebrany gaz),
- rezerwę na pokrycie kosztów związaną z faktem, iż w związku z opóźnieniem realizacji projektu, na Spółce mogłaby spoczywać konieczność pokrycia dodatkowych kosztów funkcjonowania ESW.

²² Nadwyżka utworzenia odpisów aktualizujących wartość udziałów i akcji w wysokości 2 469,1 mln zł, co związane było głównie z ujęciem odpisów aktualizujących wartość akcji: TWD w kwocie 1 094,8 mln zł i TW

W 2017 r. Spółka osiągnęła zysk brutto w wysokości 919,6 mln zł oraz zysk netto w wysokości 854,4 mln zł, natomiast w 2018 r. stratę brutto w wysokości 1 732,3 mln zł, a stratę netto w wysokości 1 709,9 mln zł.

(akta kontroli str. 1114-1116, 1119-1120)

W związku z powyższym w okresie objętym kontrolą wartości podstawowych wskaźników ekonomicznych Spółki pogorszyły się i kształtowały się następująco:

- rentowność brutto²³ zmalała z 11,8% do -20,1%;
- rentowność netto²⁴ zmalała z 11,0% do -19,8%;
- rentowność kapitałów własnych²⁵ zmalała z 5,3% do -11,4%;
- rentowność aktywów²⁶ zmalała z 2,8% do -5,8%;
- marża EBIT²⁷ zmalała z 3,4% do 0,3%;
- wskaźnik płynności bieżącej²⁸ zmalał z 0,86 do 0,41.

Z treści *Sprawozdania Zarządu z działalności Spółki oraz Grupy Kapitałowej Tauron za 2018 r.* wynikało, że:

- osiągnięty przez Spółkę w 2018 r. w porównaniu do 2017 r. niższy poziom wyniku z działalności operacyjnej wynikał głównie z rozwiązania w 2017 r. rezerwy w wysokości 203,4 mln zł na umowy rodzące obciążenia wynikające ze wspólnego przedsięwzięcia EC Stalowa Wola,
- na wartość wyniku finansowego brutto oraz netto w 2018 r. miały wpływ utworzone i rozwiązane odpisy aktualizujące wartość udziałów i akcji w spółkach zależnych oraz wartość udzielonych pożyczek,
- poziom wyniku operacyjnego był charakterystyczny dla spółki prowadzącej działalność związaną z zarządzaniem holdingiem (koszty związane z zarządzaniem Grupą Tauron ujęte były w działalności operacyjnej, natomiast przychody uzyskiwane z dywidend były odnoszone do działalności finansowej),
- zdolność Spółki do regulowania zobowiązań w 2018 r. nie była zagrożona.

(akta kontroli str. 1121-1122)

4. W okresie objętym kontrolą Prezes Urzędu Regulacji Energetyki²⁹ nie podejmował w stosunku do Spółki działań mających na celu weryfikację kosztów ponoszonych przez nią w związku z zaopatrzeniem w węgiel kamienny oraz gospodarką odpadami.

(akta kontroli str. 154)

5. Zasady, w oparciu o które realizowana była funkcja audytu wewnętrznego w Spółce i spółkach zależnych zostały opisane w *Regulaminie Audytu Wewnętrznego*³⁰. Audyty były wykonywane zgodnie z *Rocznym Planem Audytu i Okresowymi Planami Audytu. Roczny Plan Audytu na 2017 r.* przewidywał przeprowadzenie w I kwartale 2017 r. czynności w zakresie audytu „Procesu

w kwocie 2 287,8 mln zł oraz odwróceniem odpisów aktualizujących wartość udziałów w spółce Tauron Ekoenergia Sp. z o.o. w kwocie 940,5 mln zł w wyniku testów na utratę wartości aktywów przeprowadzonych na dzień 30 czerwca 2018 r. oraz 31 grudnia 2018 r.

²³ Wynik brutto/przychody ze sprzedaży.

²⁴ Wynik netto/przychody ze sprzedaży.

²⁵ Wynik brutto/kapitały własne.

²⁶ Wynik netto/suma aktywów.

²⁷ Zysk z działalności operacyjnej/przychody ze sprzedaży.

²⁸ Aktywa obrotowe/zobowiązania krótkoterminowe.

²⁹ Zwanego dalej „URE”.

³⁰ Regulamin Audytu Wewnętrznego w Grupie Tauron z marca 2017 r.

zakupów Grupy Tauron” (zadanie to zostało przeniesione z *Planu Audytu na 2016 r.*)³¹.

W latach 2017 - 2018 nie przeprowadzano zadań audytowych dotyczących zaopatrzenia w węgiel, czy jakości dostarczanego paliwa do spółek Grupy Tauron. W okresie od maja 2016 r. do lipca 2017 r. w Spółce i spółkach Grupy Tauron, w tym w TW, przeprowadzono natomiast audyt zakupów³². W raporcie z realizacji tego audytu (z lipca 2017 r.) jego cel i zakres określono następująco:

- ustalenie i analizę faktycznego przebiegu procesu objętego tematem badania,
- ocenę adekwatności i skuteczności przyjętego systemu kontroli wewnętrznej w zakresie badanego procesu,
- rozpoznanie istotnych ryzyk (potencjalnych i zmaterializowanych) stanowiących zagrożenie dla realizacji postawionych celów oraz sformułowania rekomendacji umożliwiających podjęcie przez kierownictwo działań w kierunku kontroli tych ryzyk,
- rozpoznanie możliwości usprawnienia procesu i sformułowania rekomendacji umożliwiających podjęcie przez kierownictwo działań w celu zwiększenia efektywności procesu w przyszłości.

W odniesieniu do zakupów węgla w treści raportu zaprezentowano jedynie następującą rekomendację: *„Rekomendujemy formalne uregulowanie obszaru organizacji, zakupu, odbioru i rozliczania węgla kamiennego, określającej szczegółowe zasady postępowania wszystkich uczestników procesu (spółki Grupy Tauron)”* oraz uzgodnione działanie (odповідь kierownictwa): *„Rekomendacja zostanie wdrożona poprzez aktualizację zapisów Instrukcji dotyczącej obrotu węglem”*. W ramach audytu nie analizowano ryzyk związanych z otrzymywaniem przez jednostki wytwórcze węgla niespełniającego wymagań jakościowych oraz skutków takich zdarzeń.

(akta kontroli str. 306, 1356-1357, 1370)

Dyrektor Wykonawczy Audytu Wewnętrznego i Kontroli Wewnętrznej TPE³³ wyjaśnił w sprawie ww. raportu, że *głównym przedmiotem badania były zakupy realizowane w oparciu o obowiązujący Regulamin Udzielania Zamówień. Dodatkowo audytem objęto proces zakupu paliw, który nie podlega tej regulacji. Analizowano przebieg procesu zakupu węgla pod względem adekwatności i skuteczności przyjętego systemu kontroli wewnętrznej. Nie wydano jednakże oceny procesu zakupu węgla. Jedyna rekomendacja dotycząca zakupu węgla związana była z potrzebą formalnego uregulowania obszaru organizacji zakupu oraz odbioru i rozliczania węgla kamiennego, określająca szczegółowe zasady postępowania wszystkich uczestników procesu. Rekomendacja ta została wykonana poprzez aktualizację Instrukcji dotyczącej obrotu węglem. Nowa instrukcja zdefiniowała zakres obowiązków i odpowiedzialności obszaru handlu paliwami, jak też i zależności pomiędzy Spółką i spółkami TWD, TW i TC.*

Wyjaśnił też, że kierowany przez niego obszar audytu wewnętrznego i kontroli wewnętrznej sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem systemu kontroli wewnętrznej w spółce poprzez definiowanie zasad funkcjonowania audytu wewnętrznego i kontroli wewnętrznej w Grupie Tauron, weryfikację ustanowionych mechanizmów kontrolnych, ocenę sposobu i skuteczności ich funkcjonowania, nie definiuje on ryzyk w obszarze zakupu węgla, nie monitoruje prawdopodobieństwa zmaterializowania się ryzyk, ani działań podejmowanych w ramach przeciwdziałania

³¹ Audytem zostały objęte należące do Grupy Tauron spółki: TPE, TW, TWD, TC, Tauron Obsługa Klienta, Tauron Dystrybucja, Tauron Sprzedaż, Kopalnia Wapienia Czatkowice, Tauron Ekoenergia.

³² Audyt procesu zakupów – od zapotrzebowania, poprzez wybór dostawcy do zaakceptowania wydatku i zapłaty.

³³ Zwany dalej „Dyrektorem ds. Audytu”.

ich wystąpieniu (funkcję nadzoru i kształtowania procesu zarządzania ryzykiem w Grupie Tauron pełni Dyrektor Wykonawczy ds. Ryzyka³⁴), natomiast nadzór nad realizacją procesu zakupu węgla, w tym również funkcjonowaniem systemu kontroli wewnętrznej w tym procesie pełnił Dyrektor ZHW.

(akta kontroli str. 17-30, 307, 627-629)

Jak wyjaśnił *Dyrektor ds. Ryzyka*, w ramach procesu zarządzania ryzykiem w kontekście zagrożeń związanych w jakością paliwa zostały zidentyfikowane³⁵ trzy ryzyka, :

- *ryzyko zakupu paliw energetycznych* - związane głównie z zapewnieniem wolumenu dostaw dla obszaru wytwarzania;
- *ryzyko niedoborów paliwa produkcyjnego* - związane głównie z ubytkami w procesie magazynowania oraz zwiększonym wysypem balastu z młynów węglowych;
- *ryzyko niewłaściwej jakości paliwa produkcyjnego - węgiel* - związane głównie z nieodpowiednimi parametrami węgla po stronie dostawcy oraz zbyt długim składowaniem węgla.

W *Karcie ryzyka „niewłaściwej jakości paliwa produkcyjnego - węgiel”* (z 5 stycznia 2018 r.) wskazano na:

- przyczyny ryzyka: niewywiązywanie się sprzedawcy lub dostawcy z umowy (brak węgla o odpowiednich parametrach) oraz zbyt długie składowanie węgla na składowiskach powodujące utlenianie się, grzanie się, utratę parametrów fizyko-chemicznych,
- zdarzenie niosące ryzyko: zakłócenia ciągłości produkcji energii elektrycznej w oddziałach TW ze względu na jakość dostarczanego paliwa,
- skutki: wydłużony czas rozładunku wagonów, opłaty za dodatkowy postój wagonów, oklejanie się ciągów transportowych węgla, zwiększone wypadki balastów z młynów węglowych, zwiększone zużycie młynów węglowych, niedotrzymanie planów produkcji – ubytki produkcji energii elektrycznej, zwiększone zużycie oleju opałowego dla dotrzymania planów produkcji, obniżenie sprawności jednostek wytwórczych, wzrost kosztów wytwarzania,
- wycena ryzyka – jego wartość wyceniono na 36,4 mln zł w 2018 r. oraz 8,24 mln zł w 2019 r.
- prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka: 80%,
- właściciel ryzyka³⁶: Szef Biura Zarządzania Produkcją w TW,
- plan reakcji na ryzyko: stałe monitorowanie jakości dostarczanego paliwa do oddziałów TW, stałe monitorowanie jakości zgromadzonego paliwa na składowiskach w oddziałach TW, interwencje u dostawców paliw, operacyjne dopasowywanie harmonogramów dostaw miesięcznych ze względu na jakość paliwa pod bieżące potrzeby oddziału, minimalizacja stanu zapasów, rotacja węgla na składowiskach, wstrzymywanie dostaw paliw o złej jakości,
- planowane działania: wnioskowanie o pozyskanie przez TPE nowych dostawców gwarantujących odpowiednią jakość paliwa, selektywne składowanie węgla na składowiskach ze względu na grupę samozapalności, zmiana struktury dostaw węgla, mająca na celu wyeliminowanie dostawców, którzy sporządzają mieszanki węglowe oraz ograniczenie odbioru węgla

³⁴ Zwany dalej „Dyrektorem ds. Ryzyka”.

³⁵ I każde z nich opisane w *Karcie ryzyka*.

³⁶ Zgodnie z „*Polityką zarządzania ryzykiem handlowym w Grupie Tauron*”, wprowadzoną do stosowania przez prezesa Zarządu Spółki w czerwcu 2017 r. właścicielem ryzyka jest wyznaczona osoba, która jest odpowiedzialna za zarządzanie i kontrolowanie wszystkich aspektów konkretnego ryzyka łącznie z wdrożeniem ustalonych reakcji na ryzyko.

- o dużej zawartości balastu – popiołu, okresowy pobór próbek węgla ze składowisk i określanie parametrów fizyko-chemicznych,
- ustalone wskaźniki wczesnego ostrzegania: wykonany wskaźnik ubytków związanych ze złą jakością węgla zgłaszanych w systemie SOWE w odniesieniu do planowanej produkcji [%] w podziale na oddziały – limit ustalony na parametr 1,5, próg eskalacji 5, próg mitygacji 2,5, próg akceptacji 1,5.

(akta kontroli str. 670, 718-720)

Jak wyjaśnił Dyrektor ds. Ryzyka: przypisanie Właścicieli Ryzyka odbywa się w oparciu o obowiązującą strukturę organizacyjną, przyjęty model biznesowy oraz zakres obowiązków na stanowisku danej osoby. Z zasady Właścicielami Ryzyka są osoby posiadające dostęp do zasobów informacyjnych, personalnych oraz posiadające kompetencje i odpowiednie umocowania do podejmowania działań mitygujących zagrożenia, którym zarządzają. Właściciel ryzyka najczęściej zostaje wyłoniony w ramach prowadzonej cyklicznie identyfikacji ryzyka w Grupie TAURON i jest wynikiem ustaleń pomiędzy Obszarami biznesowymi oraz Obszarem ryzyka.

W odpowiedzi na pytania dlaczego właścicielem ryzyka niewłaściwej jakości paliwa produkcyjnego był TW, skoro zakup paliw został scentralizowany i był realizowany przez TPE oraz w jaki sposób możliwe było skuteczne zarządzanie ryzykiem niewłaściwej jakości paliwa produkcyjnego przez TW, jeśli wszystkie umowy zakupu węgla były zawierane przez TPE, podał on, że: Ryzyko niewłaściwej jakości paliwa produkcyjnego zostało umiejscowione w TW ze względu na możliwość bezpośredniego monitorowania skutków spalania paliwa o nieodpowiednich parametrach, jak również prowadzenia badań jakości paliwa w laboratoriach TAURON zlokalizowanych m.in. na elektrowniach. Dostęp do systemów monitorujących przebieg procesu wytwarzania przez biura zarządzające produkcją w TW najszybszą możliwość zaobserwowania niepożądanych skutków spalania i podjęcia odpowiednio wczesnej reakcji na zaistniałe zdarzenia. Ponadto na jakość paliwa mają wpływ również takie elementy jak czas i warunki magazynowania węgla, za co odpowiedzialne jest TW. Ponadto TW odpowiada za prowadzenie gospodarki paliwowo energetycznej, w tym za zużycie paliwa. W kontekście wskazanych powyżej czynników, umiejscowienie odpowiedzialności związanej z podejmowaniem reakcji na ryzyko związanej z jakością paliwa w TW jest adekwatne.

Dodał też, że umowy zawierane za pośrednictwem TPE są każdorazowo akceptowane uchwałą Zarządu TW i że: przez skuteczne zarządzanie, pomijając fakt miesięcznego raportowania, rozumie się również bieżące zgłaszanie niepokojących zdarzeń w ramach zidentyfikowanego ryzyka, bądź zarejestrowania faktu niepokojących odchyleń nieopisanych ryzykiem. Dostęp do pierwotnych przyczyn w TW zobowiązuje do podejmowania działań opisanych kartą ryzyka oraz informowania o problemach i stratach związanych z dostawami paliwa o pogorszonych parametrach.

(akta kontroli str. 721-722, 1313-1314)

W ramach monitorowania ryzyka niewłaściwej jakości paliwa produkcyjnego właściciel ryzyka (Szef Biura Zarządzania Produkcją w TW) zgłosił Prezesowi Zarządu TW pismem z 15 lutego 2018 r. materializację ww. ryzyka informując go, że wskaźnik ubytków związanych ze złą jakością węgla zgłaszanych w systemie SOWE w odniesieniu do planowanej produkcji przekroczył pięcioprocentowy próg eskalacji wynosząc 8,94% (za styczeń 2018 r. dla Elektrowni Łaziska). Wskazał też na podjęte przez TW działania mające na celu poprawę zaistniałej sytuacji (m.in. wzmocniono nadzór nad dostawami węgla do Elektrowni Łaziska transportem

samochodowym i taśmociągiem z KWK Bolesław Śmiały oraz zlecono do Departamentu Analiz Chemicznych wykonywanie w cyklach miesięcznych badań fizykochemicznych węgla ze składowisk). W ramach raportowania miesięcznego informacja o zgłoszonej materializacji przekazana została Komitetowi Ryzyka³⁷ w raporcie z 15 marca 2018 r.

(akta kontroli str. 670, 708-709)

Dyrektor ds. Ryzyka wyjaśnił jednak, że nie posiadał on szczegółowej wiedzy, jakie dokładnie są dane źródłowe, założenia czy wytyczne do wyliczenia wartości ww. wskaźnika.

(akta kontroli str. 1314)

Dyrektor ZHW wyjaśnił natomiast, że sprawował on kontrolę funkcjonalną nad procesem zakupu i dostaw węgla. Pracownicy mu podlegający na bieżąco monitorowali poziom realizacji dostaw i odbiorów węgla przez poszczególne jednostki wytwórcze, a raporty z tego zakresu były przysyłane w cyklach dniowych. Dodatkowo obszar *Dyrektora ZHW* przeprowadzał każdego roku audyty u wszystkich dostawców węgla w zakresie określania masy paliwa dostarczanego do jednostek wytwórczych, w czasie którego weryfikowane były wszystkie urządzenia wagowe w zakresie ich legalizacji oraz procedury reklamacyjne, a raporty z przeprowadzonych audytów były przysyłane do spółek Grupy Tauron.

W ramach posiadanych pełnomocnictw podlegli pracownicy potwierdzali ilości nabytych i odebranych wyrobów węglowych oraz obsługiwali cały obszar akcyzowy Grupy Tauron. W przypadkach wystąpienia różnic wagowych w ilościach dostarczanego paliwa, potwierdzali ten fakt w oświadczeniach zamieszczanych w aplikacji IFS Paliwa. Jednocześnie nadzorowali i kontrolowali parametry jakościowe oraz poziomy cenowe dostarczanego paliwa.

(akta kontroli str. 794)

Badaniem objęto siedem protokołów z audytu przeprowadzonego w latach 2017-2018 u dostawców węgla (w trakcie realizacji umów). Zakres audytu każdorazowo obejmował: ocenę funkcjonowania procesów pomiaru ilości i jakości wysyłanego węgla do odbiorcy (TW lub TC) w oparciu o dokumentację dostawcy, nadzorowanie wag handlowo-rozliczeniowych używanych podczas określania masy paliwa dostarczanego do elektrowni/elektrociepłowni, nadzorowanie poboru próbek i wykonywania badań, sprawdzono m.in. obowiązujące u dostawcy procedury, świadectwa legalizacyjne wag, nie stwierdzono w tym zakresie nieprawidłowości. Porównywano też zapisy (dane) dokumentów będących w posiadaniu dostawcy (liczbę wagonów oraz masę węgla określoną w wybranych kilku listach przewozowych) z dokumentami będącymi w posiadaniu odbiorcy i nie stwierdzono rozbieżności dot. tonażu węgla. W podsumowaniu każdego audytu stwierdzono, że: wagi są należycie i zgodnie z instrukcjami i procedurami nadzorowane, posiadają aktualne świadectwa legalizacji, wszelka dokumentacja z tym związana jest pełna, czytelna i adekwatna do rzeczywistości, aspekt ważenia i nadzoru nad wagami oraz obsługi tych urządzeń i dokumentacji jest prawidłowy, co gwarantuje wiarygodność wysyłanych dokumentów.

(akta kontroli str. 1274-1275)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

³⁷ Zgodnie z *Polityką zarządzania ryzykiem handlowym w Grupie Tauron* - wprowadzoną do stosowania w czerwcu 2017 r. - Komitet Ryzyka to komitet powołany uchwałą Zarządu TPE, działający na podstawie *Regulaminu Komitetu Ryzyka*.

W Spółce opracowano i wdrożono regulacje wewnętrzne określające w przejrzysty sposób zasady zakupu węgla kamiennego na potrzeby podmiotów wytwórczych Grupy Tauron oraz zasady i kryteria wyboru kontrahentów. W trakcie realizacji zawartych umów przeprowadzano również audyty u dostawców węgla w zakresie prawidłowości określania masy paliwa dostarczanego do jednostek wytwórczych Grupy Tauron. W ich trakcie weryfikowano m.in. legalizację urządzeń wagowych, zgodność prowadzonej dokumentacji oraz funkcjonujące w tych podmiotach procedury reklamacyjne.

W okresie objętym kontrolą, koszty działalności operacyjnej Spółki wzrosły o 14%, co spowodowane było głównie wzrostem kosztów sprzedanych towarów i materiałów. Zmniejszeniu uległy też zysk ze sprzedaży i zysk z działalności operacyjnej (odpowiednio: o 90% i 91%), a w wyniku przeprowadzonej w 2018 r. aktualizacji wartości aktywów finansowych Spółka osiągnęła stratę netto w wysokości 1 709,9 mln zł, podczas gdy w 2017 r. notowała zysk netto w wysokości 854,4 mln zł. Jednocześnie w okresie objętym kontrolą znacznie pogorszyły się wartości podstawowych wskaźników ekonomicznych Spółki (rentowność, marża EBIT, płynność bieżąca).

2. Prawidłowość wyboru dostawców węgla kamiennego, w tym zapewnienie odpowiedniej jego jakości.

Opis stanu
faktycznego

1. [...]TP

2. Spółka monitorowała poziom cen węgla na rynkach krajowym i zagranicznym. W tym celu wykorzystywano dane dotyczące poziomu zapasów w portach ARA oraz w portach światowych np. (Richards Bay, Newcastle), salda wymiany handlowej, zapotrzebowania na energię elektryczną w krajach, gdzie węgiel stanowił jedno z podstawowych źródeł energii, ceny CIF ARA, API oraz indeks PSCMI 1. Jak wyjaśnił *Dyrektor ZHW*, ważnym elementem analizy była również sytuacja meteorologiczna oraz korelacja cen węgla kamiennego z innymi powiązanymi produktami (gaz, ropa Brent, uprawnienia do emisji CO₂).

Adresatami tych analiz byli menedżerowie portfolio, obszar obrotu, obszar paliw oraz *Dyrektor ZHH*. Spółka opracowywała również prognozy długoterminowe cen paliw mające na celu przygotowywanie prognoz cen energii elektrycznej w horyzoncie długoterminowym. Elementem tego procesu była również prognoza cen węgla wykonywana na podstawie modelu podaży-popytu. Długoterminowe prognozy ceny energii elektrycznej i węgla sporządzane były kilka razy w roku i prezentowane były na Komitecie Inwestycyjnym oraz ostatecznie zatwierdzane przez Zarząd.

Dla węgla importowanego, sporządzana była analiza porównawcza cen (oferty vs. cena Spółki), stanowiąca pozycję wyjściową w prowadzonych postępowaniach kontraktacyjnych. Oferty pierwotne (tzw. *indykacyjne*) podlegały akceptacji (negocjacja drogą telefoniczną). Natomiast oferty wiążące dla Spółki miały bardzo krótki termin ważności (kilka godzin) i podlegały procesowi akceptacji lub odrzucenia. Decyzje o akceptacji lub odrzuceniu oferty, uwzględniały obecną sytuację rynkową (podaż węgla, koszty cen węgla w portach ARA, koszty frachtu, kursu walut, koszt przeładunku i transportu), sytuację w zakresie zapasów węgla w jednostkach wytwórczych, planowaną produkcję węgla w TWD oraz planowany poziom generacji energii elektrycznej i ciepła.

(akta kontroli: 40-113, 189-190, 792-793)

Przykładowo, z treści analizy porównawczej cen sporządzonej dla 10 ofert złożonych przez Węglkokoks SA w ramach tzw. *umowy ramowej* (opisanej w dalszej części wystąpienia) wynikało, że w przypadku siedmiu z nich cena oferty była niższa

niż wyliczona przez Spółkę cena uwzględniająca: koszty cen węgla w portach ARA, koszty frachtu, koszt przeładunku i transportu, a w przypadku pozostałych trzech ofert cena była nieznacznie wyższa (i to bez uwzględnienia marży dostawcy).

Z treści analizy porównawczej cen („Benchmark rynkowy vs. węgiel z importu”) sporządzonej dla sześciu ofert składanych przez jednego z dostawców (EP Coal Trading Polska SA, z którym zawierano umowy spotowe) wynikało, że również ceny tych ofert były niższe niż wyliczone przez Spółkę w analogiczny sposób ceny węgla importowanego.

(akta kontroli str. 104)

W odpowiedzi na pytanie, czy w związku z wynikami monitoringu cen węgla, Spółka renegotjowała warunki zawartych wcześniej umów na jego dostawy, Dyrektor ZHW wyjaśnił, że: *warunki cenowe dostawy węgla do jednostek wytwórczych w zależności od charakteru kontraktu (wieloletnie, roczne, SPOT) są najczęściej określane na podstawie ścieżek indeksacyjnych (umowy wieloletnie), lub aktualnych wycen rynkowych (umowy roczne i SPOT). Niemniej w chwili nieprzewidzianych zmian rynkowych (np. spadki cenowe, brak popytu), Spółka występuje do dostawców z prośbą o renegotjację warunków umów. Takie same pisma są kierowane przez dostawców do Spółki w chwili znaczących wzrostów cen węgla na rynku. Obecnie planowane jest podjęcie rozmów w zakresie renegotjacji cen węgla importowanych.*

Dyrektor ZHW przedstawił przykładowe pismo skierowane w okresie objętym kontrolą przez Polską Grupę Górniczą Sp. z o.o.³⁸ z kwietnia 2017 r. z wnioskiem o renegotjację cen w związku z zakupem przez tą spółkę kopalń należących do Katowickiego Holdingu Węglowego SA³⁹ oraz notatki służbowe ze spotkań z dostawcami w sprawie renegotjacji warunków umów. Umowy zawarte z KHW realizowane były bez zmian do końca terminu ich obowiązywania.

(akta kontroli str. 793, 795, 1325-1339)

3. Przed zawarciem umów na dostawę węgla nie przeprowadzano każdorazowo analizy opłacalności zakupu węgla od danego dostawcy.

Dyrektor ZHW wyjaśnił w tej sprawie, że: *dynamicznie zmieniające się ceny rynkowe energii elektrycznej i CO₂ uniemożliwiały przeprowadzanie analizy opłacalności zakupu węgla przypadek po przypadku. Taka statyczna forma analiz opłacalności bazowałaby na nieaktualnych danych, co mogłoby przełożyć się na podejmowanie nieoptymalnych decyzji. Aby uniknąć takiego ryzyka Spółka dokonuje długofalowej analizy opłacalności produkcji. Ze względu na specyfikę rynku węgla i koncentrację wydobywania, aktualne zakupy krajowego paliwa odbywały się głównie w oparciu o zawierane umowy wieloletnie i roczne. Przed zawarciem tego typu kontraktów, dokonywana była wstępna analiza, w celu optymalizacji procesu zakupowego paliwa pod kątem kosztowym, jakościowym i wolumenowym. W oparciu o parametry zawartych lub możliwych do zawarcia umów na zakup węgla (tzn. ceny, jakość i wolumeny), cen emisji CO₂ i innych składników kosztów opracowywane były możliwe strategie kontraktacji energii elektrycznej wraz z określeniem poziomów kosztów zmiennych. Po wyborze strategii optymalnej z punktu widzenia pozyskania marży na energii elektrycznej i innych przychodów, opracowywany i zatwierdzany był Jednolity Plan Handlowy⁴⁰ dla Grupy Kapitałowej Tauron na dany rok, który był dokumentem obowiązującym dla wszystkich jednostek organizacyjnych nim objętych, a którego istotnym elementem był zoptymalizowany portfel paliw (pod kątem kosztowym, jakościowym i ilościowym), dla którego określony był m.in. uśredniony koszt paliwa wyrażony w zł/GJ. Tym samym JPH zawierał planowaną*

³⁸ Zwanej dalej „PGG”.

³⁹ Zwanego dalej „KHW”.

⁴⁰ Zwany dalej „JPH”.

analizę opłacalności zakupu węgla na potrzeby pozyskania zakładanej marży na sprzedaży energii elektrycznej. W ramach realizacji JPH dokonywane były transakcje sprzedaży energii elektrycznej na hurtowym, rynku terminowym w latach poprzedzających rok dostaw energii elektrycznej dla produktów, które aktualnie znajdują się w obrocie (kontrakty roczne, kwartalne i miesięczne). (...) Jednym z elementów realizacji JPH było również monitorowanie realizacji przyjętych założeń dla portfela paliw w celu zapewnienia planowanego poziomu kosztu zakupu paliwa, dodatkowo na bieżąco analizowany był wykonany koszt zmienny sprzedaży energii elektrycznej m. in. w oparciu o realne parametry zużytego paliwa, co służyło m.in. do: monitorowania pozyskiwania założonej marży na sprzedaży energii elektrycznej oraz pozyskania marży na sprzedaży energii elektrycznej w transakcjach krótkoterminowych i spotowych. Celem wyżej opisanego mechanizmu było zapewnienie opłacalności produkcji energii elektrycznej w oparciu o przyjęte koszty zmienne, w których zawarte były m.in. koszty zakupu paliwa.

(akta kontroli str. 808-810)

W przypadku nowych dostawców (np. Translis Sp. z o.o.⁴¹, z którym w 2017 r. zawarto po raz pierwszy umowę na dostawy węgla), przedstawiciele Spółki oraz TW przeprowadzili audyt w zakresie przygotowania paliwa, a przed zawarciem kontraktu firma ta została pozytywnie zweryfikowana w procesie oceny wiarygodności kontrahenta, według procedury obowiązującej w Spółce.

Audyty przeprowadzane u dostawców po zawarciu kontraktów, w trakcie ich realizacji, opisano w poprzednim punkcie wystąpienia.

(akta kontroli str. 317, 452-490)

4. [...]TP

5. Węgiel kupowany przez Spółkę i dostarczany w okresie objętym kontrolą do należących do TW instalacji wytwórczych w wielu przypadkach nie spełniał optymalnych dla tych instalacji, i opisanych w punkcie 1 nin. rozdziału, parametrów fizykochemicznych.

W przypadku dostaw krajowych dotyczyło to:

- 1) umów na dostawę węgla zawartych z TWD⁴², w których uzgodniono następujące wielkości graniczne parametrów węgla:

dla dostaw do Elektrowni Jaworzno III:

- z ZG Brzeszcze: zawartość popiołu max. 26% (dla klasy 22) lub 32% (dla klasy 19), zawartość siarki max. 0,8%;
- z ZG Sobieski i ZG Janina: zawartość siarki max. 1,6%, wilgotność max. 22%;

dla dostaw do Elektrowni Jaworzno II:

- z ZG Brzeszcze: zawartość popiołu max. 26% (dla klasy 22) lub 32% (dla klasy 19), zawartość siarki max. 0,8%;
- z ZG Sobieski i ZG Janina: zawartość siarki max. 1,6%, wilgotność max. 22%;

- 2) umowy⁴³ z 27 listopada 2015 r. zawartej z Kompanią Węglową SA na dostawy węgla do Elektrowni: Jaworzno, Łagisza i Siersza, w której uzgodniono maksymalną (graniczną) zawartość popiołu na poziomie 28%;
- 3) umowy⁴⁴ z 20 stycznia 2016 r. zawartej z Kompanią Węglową SA na dostawy węgla do Elektrowni: Jaworzno, Łagisza i Siersza, w której uzgodniono zawartość popiołu na poziomie od 25% do 32% (w zależności od przedziału

⁴¹ Zwany dalej „Translis”.

⁴² Nr 2016/UH/TPE/HWW/00717 z 1 lutego 2017 r. oraz nr 2017/UH/TPE/HWW/00746 z 3 kwietnia 2017 r.

⁴³ Nr 280/KW/2015.

⁴⁴ Nr 21/KW/2016.

- jakościowego⁴⁵), maksymalną zawartość siarki na poziomie 1,6% (dla przedziałów jakościowych IV i V, stanowiących 91% dostaw w ramach umowy);
- 4) umów⁴⁶ zawartych z PGG na dostawy węgla do Elektrowni: Jaworzno, Łagisza i Siersza, w których uzgodniono zawartość popiołu na poziomie od 23% do 30% i maksymalną od 24% do 32% (w zależności od przedziału jakościowego);
 - 5) dwóch umów⁴⁷ na dostawy węgla do Elektrowni: Jaworzno, Łagisza i Łaziska zawartych z JSW, w których uzgodniono następujące wielkości graniczne parametrów węgla: wartość opałowa w przedziale od 18 500 do 24 000 kJ/kg i zawartość popiołu max. 30%, a w przypadku jednej umowy⁴⁸ uzgodniono wielkości graniczne wartości opałowej w przedziale od 25 000 do 31 000 kJ/kg;
 - 6) umów⁴⁹ zawartych z KHW na dostawy węgla do Elektrowni: Jaworzno, Łagisza, Łaziska i Siersza nie podano max. wartości opałowej oraz uzgodniono – w zależności od kopalni - maksymalną zawartość popiołu na poziomie 27% lub 29%;
 - 7) umów⁵⁰ zawartych z Translis na dostawy węgla do Elektrowni: Jaworzno, Łagisza, Łaziska i Siersza, w których nie podano maksymalnej wartości opałowej, a maksymalną zawartość popiołu określono na poziomie 28% a siarki na 1,4%;
 - 8) umowy⁵¹ zawartej z Haldex na dostawy węgla do Elektrowni: Jaworzno III i Łagisza, w której uzgodniono maksymalną zawartość popiołu na poziomie 29%.
- (akta kontroli str. 1079-1080)

Dyrektor ZHW wyjaśnił w tej sprawie, że: w ramach Grupy Tauron miesięczny rozchód paliwa odbywa się po parametrach średnio ważonych ze składowiska, co oznacza, że całość zakupionego paliwa jest uśredniana w ramach składowisk węgla. Zakupiony węgiel w pierwszej kolejności transportowany jest na składowisko, następnie poddany procesowi uśrednienia i ostatecznie ciągami technologicznymi przez zasobniki przykotłowe podany do zużycia. Dla każdej z jednostek wytwórczych określono optymalny zakres parametrów jakościowych, które nie ograniczają możliwości dostarczenia węgla o lepszych parametrach jakościowych. Spółka kontraktując paliwo produkcyjne stara się tak konstruować wachlarz dostawców, aby średnio ważone parametry węgla w dostawach nie wykraczały poza zakres parametrów optymalnych. Niemniej, nieprzewidziane sytuacje rynkowe (np. ograniczona podaż węgla o parametrach optymalnych, ograniczona produkcja węgla w TWD), wymuszają w skrajnych przypadkach, zakup paliwa o wyższych parametrach jakościowych niż określonych jako paliwo optymalne. Jednak w całej strukturze dostaw zakres parametrów optymalnych nie zostaje przekroczony, a przedmiotowy zakup traktowany jest jako interwencyjny o charakterze przejściowym. Spółka dokonuje zakupu paliwa produkcyjnego, które w całej strukturze jakościowej dostaw winno zawierać się w przedziale parametrów optymalnych, natomiast sposób przygotowania i uśrednienia paliwa na składowiskach w jednostkach wytwórczych zależy od osób zajmujących się procesem nawęglania (podawania węgla do zasobników przykotłowych bloków energetycznych).

⁴⁵ Definiowanych w zależności od sortymentu i maksymalnej zawartości siarki

⁴⁶ Nr 48/PGG/2017 z 8 marca 2017 r. oraz nr 54/P/PGG/2018/K z 18 stycznia 2018 r.

⁴⁷ Nr 2016/UH/TPE/HWP/00692 z 30 listopada 2016 r. i nr 2017/UH/TPE/HWW/00839 z 15 stycznia 2018 r.

⁴⁸ Nr 2018/UH/TPE/HWW/00925 z 25 października 2018 r.

⁴⁹ Nr 2016/UH/TPE/HWP/00675 z 7 października 2016 r., nr KHW/DH/K/022/16 z 11 maja 2016 r.

⁵⁰ Nr 2017/UH/TPE/HWW/00765 z 19 lipca 2017 r., 2017/UH/TPE/HWW/00794 z 17 listopada 2017 r., nr 2018/UH/TPE/HWW/00912 z 14 września 2018 r.

⁵¹ Nr 2017/UH/TPE/HWW/00805 z 28 grudnia 2017 r.

Kotły energetyczne w ww. jednostkach wytwórczych zostały w przeważającej większości zaprojektowane w latach 60 i 70 ubiegłego stulecia (z późniejszymi modernizacjami), w tym też czasie, przy całkowicie innej bazie surowcowej (dostępne wówczas pokłady) oraz produkcyjnej (funkcjonujące wówczas kopalnie), zostały ustalone tzw. parametry graniczne (optymalne) dla pracy jednostek wytwórczych, w przeszłości (lata 70 i 80), niejednokrotnie spalano w nich węgle o znacznie niższych parametrach jakościowych niż określone jako optymalne np. sortymenty mułowe. Samo stwierdzenie „paliwo optymalne” nie ogranicza możliwości spalania w całej strukturze węgla o odmiennych parametrach jakościowych, a jedynie określa zakres parametrów najlepiej dostosowanych do pracy jednostek wytwórczych. Dwa rodzaje węgla o parametrach wykraczających poza zakres paliwa optymalnego po zmieszaniu i uśrednieniu mogą stanowić paliwo optymalne do spalania w danym kotle energetycznym. Czasy, kiedy podmioty energetyki zawodowej miały przypisane zakłady wydobywcze do poszczególnych jednostek wytwórczych, dawno przeszły do historii, z uwagi na rygorystyczne wymogi środowiskowe oraz trwające restrykcyjne procesy dekarbonizacyjne (likwidacja kopalń, przekazanie części do SRK). Jako przykład może posłużyć Elektrownia Siersza, której kotły zostały zaprojektowane na węgle pochodzące z KWK Siersza (obecnie zlikwidowana), o niskiej wartości opałowej i wysokiej zawartości siarki. Po likwidacji kopalni paliwo dla tej jednostki wytwórczej musiało zostać zastąpione węglami z innych kopalń. Ponadto brak zainstalowanych w tej elektrowni układów kruszących węgiel oraz ograniczona dostępność na rynku węgla o granulacji od 0-6 mm wymusza na służbach handlowych Spółki, podejmowanie ciągłych działań pozwalających zabezpieczyć ten rodzaj paliwa dla pracy Elektrowni Siersza. Producenci tego rodzaju paliwa nie zwiększają produkcji z uwagi na znacznie wyższe koszty przygotowania paliwa o granulacji od 0-6 mm.

(...) Z punktu widzenia eksploatacyjnego jednostek wytwórczych zakup węgla o wyższych parametrach jakościowych, niż zakres parametrów optymalnych, nie pogorszył sprawności wytwarzania, a jego zakup (w zakresie dostaw do Elektrowni Jaworzno III i Łagisza) obniżył jednostkowe koszty ochrony środowiska.

Na poparcie powyższych wyjaśnień Dyrektor ZHW załączył analizę dotyczącą kosztów wytwarzania energii, z której wynikało, że w okresie objętym kontrolą jednostkowy koszt ochrony środowiska w ww. dwóch jednostkach faktycznie się zmniejszył⁵², jednak w pozostałych trzech jednostkach (Elektrownie: Łaziska, Siersza i Stalowa Wola) uległ zwiększeniu⁵³. W okresie tym, w Elektrowni Jaworzno III wzrastał też wskaźnik zużycia paliwa na energię elektryczną brutto⁵⁴, a w 2017 r. (w stosunku do poprzedniego roku) miało to miejsce również w Elektrowni Siersza⁵⁵.

Dyrektor ZHW stwierdził ponadto, że w większości umów (m.in. z TWD, Haldex, Translis) nie określa się maksymalnej granicznej wartości opałowej, ponieważ w przypadku dostarczenia węgla o wyższej wartości opałowej niż deklarowana, jego cena jest korzystniejsza dla TPE z uwagi na fakt, że cena wyrażona w PLN/GJ przy wyższych wartościach opałowych jest stała.

Odnosząc się natomiast do określenia w umowach sprzedaży węgla zawartych z firmą Translis parametrów granicznych zawartości popiołu i siarki na poziomie przekraczającym wartości graniczne dla instalacji TW, Dyrektor ZHW wyjaśnił, że parametry te służyły do naliczenia ewentualnych bonifikat dodatkowych,

⁵² W przypadku Elektrowni Jaworzno III z 1,27 zł/MWh w 2017 r. do 1,23 zł/MWh w 2018 r. (o 3,3%), a w przypadku Elektrowni Łagisza w analogicznym okresie z 3,77 zł/MWh do 3,69 zł/MWh (o 2,3%).

⁵³ W przypadku Elektrowni Łaziska z 1,77 zł/MWh w 2017 r. do 1,82 zł/MWh w 2018 r. (o 3,2%), w przypadku Elektrowni Siersza w analogicznym okresie z 3,77 zł/MWh do 3,79 zł/MWh (o 0,4%), a w przypadku Elektrowni Stalowa Wola w analogicznym okresie z 3,21 zł/MWh do 3,38 zł/MWh (o 5,0%)

⁵⁴ Z 9 617 kJ/kWh w 2016 r. do 9 735 kJ/kWh w 2017 r. i 9 741 kJ/kWh w 2018 r.

⁵⁵ Z 9 440 kJ/kWh w 2016 r. do 9 653 kJ/kWh w 2017 r.

w przypadku dostarczenia węgla, którego parametry przekraczają ww. wielkości. Do wyjaśnień załączył zestawienia rzeczywistych parametrów węgla dostarczonego przez firmę Translis do poszczególnych elektrowni, które jego zdaniem mieściły się w granicach parametrów określonych dla danych instalacji.

Z zestawień wynikało jednak, że średnia miesięczna zawartość popiołu liczona dla dostaw z firmy Translis do:

- Elektrowni Jaworzno III w pięciu⁵⁶ z sześciu miesięcy, w których miały miejsce dostawy (lipiec - grudzień 2017), przekraczała maksymalną dopuszczalną wartość (20%);
- Elektrowni Łaziska w czterech⁵⁷ z sześciu miesięcy, w których miały miejsce dostawy (wrzesień 2017 - luty 2018), przekraczała maksymalną dopuszczalną wartość (20%);
- Elektrowni Łagisza w jednym⁵⁸ z 17 miesięcy, w których miały miejsce dostawy (lipiec 2017 – grudzień 2018), przekraczała maksymalną dopuszczalną wartość (25%);
- Elektrowni Siersza w czterech⁵⁹ z 11 miesięcy, w których miały miejsce dostawy (luty - grudzień 2018), przekraczała maksymalną dopuszczalną wartość (25%).

(akta kontroli str. 191-192, 313-314, 321, 323, 551, 569-571)

Dyrektor ZHW wyjaśnił też, że: *przekroczenie w zapisach kontraktowych zakresu parametrów paliwa optymalnego miało podłoże systemowe. Rok 2017 pod względem dostępności węgla o parametrach odpowiadających zakresowi paliwa optymalnego dla poszczególnych jednostek wytwórczych był rokiem szczególnym. Rozpoczęte procesy inwestycyjne polskich grup górniczych, sprawiły, że dostęp do złóż węgla o wysokich parametrach jakościowych był praktycznie na etapie projektowym. Pierwsze efekty tych inwestycji miały być widoczne na przełomie roku 2018/2019. Ponadto wejście w życie przepisów, które zakazywały sprzedaży sortymentów mułowych na rynku komunalnym, zapoczątkowało działania polskich grup górniczych, mających na celu zagospodarowanie tzw. frakcji mułowych i flotokoncentratów będących ubocznym produktem procesu wzbogacania węgla. Z uwagi na wysokie koszty utylizacji tych produktów, producentom węgla przestał opłacać się proces głębokiego wzbogacania, co w oczywisty sposób wpłynęło na jakość dostarczanego paliwa węglowego oraz poprawiało bilans wolumenowy tych grup górniczych. W tym zakresie pogorszeniu uległy główne parametry handlowe oferowanych miałów energetycznych tj. wartość opałowa, zawartość popiołu oraz siarki. Przedmiotowy problem dotyczył grup górniczych działających na rynku polskim, a oferowane w tym czasie do sprzedaży ilości węgla, nie pokrywały zapotrzebowania jednostek wytwórczych, w chwili niedoboru paliw na rynku oraz konsolidacji wiodących producentów węgla (PGG i KHW), warunki handlowe sprzedaży są w zasadzie nienegocjowalne, a grupom energetyki zawodowej pozostaje zabezpieczenie swoich pozycji - ryzyk poprzez wprowadzenie w zapisach kontraktowych systemu kar za przekroczenie granicznych parametrów jakościowych. Na przestrzeni roku 2017/2018 jakość dostarczanego paliwa ulegała procesowi umiarkowanej poprawy. Paliwa dostarczane do jednostek wytwórczych nie były poddawane procesowi bezpośredniego zużycia, lecz stanowiły jeden z komponentów będących przedmiotem uśrednienia w ramach składowisk węgla poszczególnych jednostek wytwórczych. Odpowiednio uśrednione paliwo, jest na*

⁵⁶ W 2017 r.: w lipcu 21,23%, w sierpniu 24,00%, we wrześniu 22,75%, w październiku 23,78%, w grudniu 23,06%.

⁵⁷ W 2017 r.: we wrześniu 24,13%, w listopadzie 21,16%, w 2018 r.: w styczniu 20,44%, w lutym 21,36%.

⁵⁸ W kwietniu 2018 r. 26,63%.

⁵⁹ W 2018 r.: w lutym 30,10%, w marcu 25,10%, w kwietniu 29,69%, w lipcu 27,36%.

dalszych etapach procesu technologicznego podawane do instalacji spalającej w reżimie zakresu paliwa optymalnego. Nie można jednak wykluczyć z uwagi na technologie podawania paliwa do kotła, że w danej chwili któryś z parametrów nie zostaje przekroczony, jednak w strukturze miesięcznej zużycia parametry oscylują w przedziale paliwa optymalnego.

(akta kontroli str. 321-322)

W sprawie przyczyn zawierania przez TPE z dostawcami umów na dostawy węgla, który nie spełniał wymagań jakościowych właściwych dla danych instalacji wytwórczych, Wiceprezes Zarządu ds. Finansów wyjaśnił, że: zawierane przez TPE umowy na dostawy węgla odpowiadają w zakresie kontraktowanych przedziałów jakościowych, parametrom paliwa, którego zakresy zostały określone w instrukcjach eksploatacyjnych jednostek wytwórczych Grupy TAURON wg zestawienia:

- 1) dla kotłów OP-650 w Elektrowni Jaworzno III⁶⁰ odpowiednie parametry dla „paliwa granicznego” określono następująco:
 - wartość opałowa (Qir) 15 906 kJ/kg,
 - zawartość popiołu (Ar) 23,4%,
 - zawartość siarki (Str) 3,5%,
 - zawartość wilgoci (W) 19%,
- 2) dla kotłów OP-650 oraz kotłów OP-380 w Elektrowni Łaziska⁶¹:
 - wartość opałowa (Qir) w przedziale od min. 17000 kJ/kg do max. 24 000 kJ/kg,
 - zawartość popiołu (Ar) w przedziale od 12% do max. 30%,
 - zawartość siarki (Str) w przedziale od min. 0,5% do max. 1,4%,
 - zawartość wilgoci (W) w przedziale od min. 4% do max. 24%,
- 3) dla kotłów OP-380 w Elektrowni Łagisza⁶²:
 - wartość opałowa (Qir) w przedziale od min. 18 000 kJ/kg do max. 22 000 kJ/kg (blok 10) oraz 23 000 kJ/kg (bloki 6 i 7),
 - zawartość popiołu (Ar) w przedziale od min. 10% do max. 21% (bloki 6 i 7) oraz 25% (blok 10),
 - zawartość siarki (Str) w przedziale od min. 0,6% do max. 1,2% (bloki 6 i 7) oraz 1,4% (blok 10),
 - zawartość wilgoci (W) w przedziale od min. 0% do max. 10% (blok 10) i 14% (bloki 6 i 7),
- 4) dla kotłów OP-380 w Elektrowni Siersza⁶³ odpowiednie parametry dla „paliwa gwarancyjnego” określono następująco:
 - wartość opałowa (Qir) 19 100 kJ/kg,
 - zawartość popiołu (Ar) 18,8%,
 - zawartość siarki (Str) 1,3%,
 - zawartość wilgoci (W) 16,1%,
- 5) dla kotłów OP-380 w Elektrowni Stalowa Wola⁶⁴ dla „paliwa podstawowego” określono następujące parametry:
 - graniczna wartość opałowa (Qir) 15 900 kJ/kg,
 - graniczna zawartość popiołu (Ar) 32%,

⁶⁰ Według Instrukcji eksploatacji kotła OP 650 060K w Oddziale Elektrownia Jaworzno III.

⁶¹ Według odpowiednio: Instrukcji eksploatacji kotła OP650k w Oddziale Elektrownia Łaziska oraz Instrukcji eksploatacji Kocioł OP-380 w Oddziale Elektrownia Łaziska.

⁶² Według informacji uzyskanych od Głównego Specjalisty w Oddziale Zarządzania Produkcją w Elektrowni Łagisza.

⁶³ Według Instrukcji eksploatacji kotła OP-380k w Oddziale Elektrownia Siersza.

⁶⁴ Według Instrukcji eksploatacji kotła OP-380k w Oddziale Elektrownia Stalowa Wola.

- graniczna zawartość siarki (Str) 1,2%,
 - graniczna wilgoć całkowita (W) 18%,
- 6) dla kotłów fluidalnych CFB OF-260 w Elektrowni Jaworzno II⁶⁵:
- wartość opałowa (Qir) w przedziale od min. 17 000 kJ/kg do max. 20 000 kJ/kg,
 - zawartość popiołu (Ar) w przedziale od 15% do max. 25%,
 - zawartość siarki (Str) w przedziale od min. 0,8% do max. 1,5%,
 - zawartość wilgoci (W) w przedziale od min. 15% do max. 20%,
- 7) dla kotłów fluidalnych OFz-425 w Elektrowni Siersza⁶⁶:
- wartość opałowa (Qir) w przedziale od min. 17 500 kJ/kg do max. 20 000 kJ/kg,
 - zawartość popiołu (Ar) w przedziale od 18% do max. 25%,
 - zawartość siarki (Str) w przedziale od min. 1,0% do max. 1,6%,
 - zawartość wilgoci (W) w przedziale od min. 12% do max. 18%,
- 8) dla kotła fluidalnego CFB-1300 w Elektrowni Łagisza⁶⁷ „całkowity zakres paliw” określono następująco:
- wartość opałowa (Qir) w przedziale od min. 18 000 kJ/kg do max. 23 000 kJ/kg,
 - zawartość popiołu (Ar) w przedziale od 10% do max. 25%,
 - zawartość siarki (Str) w przedziale od min. 0,6% do max. 1,4%,
 - zawartość wilgoci (Wtr) w przedziale od min. 6% do max. 23%.

(akta kontroli str. 1224, 1235, 1341-1355)

Wyjaśnił też, że: wszystkie umowy na dostawy węgla, zawierane przez TPE ze spółkami wytwórczymi Grupy TAURON mają identyczne zapisy, jak kontrakty zawierane przez TPE z dostawcami węgla. Proces akceptacji i zatwierdzania umów zawieranych w latach 2017 i 2018 ze spółkami TW i TC był usankcjonowany uchwałami ich Zarządów (...) każdy z zawieranych kontraktów na dostawy węgla posiada odmienny zakres parametrów jakościowych, wynikający z bieżącej sytuacji rynkowej oraz oferowanych do sprzedaży sortymentów węglowych. Niemniej, w ramach Grupy konsekwentnie, stosuje się zasadę minimalizowania ryzyk, które mogą zmaterializować się po stronie Grupy TAURON w procesie dostaw (np. niezależne od kupującego dostawy paliwa o pogorszonych parametrach jakościowych). Z tego też względu umowy zawierają mechanizmy pozwalające na minimalizację tych ryzyk, oraz dopuszczają możliwość rozliczenia dostaw, o parametrach innych niż kontraktowe. (...) W latach 2017 i 2018 wolumen dostaw węgla o parametrach wykraczających poza zakres paliwa określonego w instrukcjach eksploatacyjnych był pomijalnie niski. Przykładowo za rok 2017 i 2018 wolumen dostaw węgla o wartości opałowej poniżej zakresu określonego w załączniku nr 1 wyniósł odpowiednio: rok 2017 - ok. 0,23% całości wolumenu dostaw, rok 2018 - ok. 0,35% całości wolumenu dostaw, co w konsekwencji nie miało wpływu na dotrzymanie parametrów jakościowych węgla w zużyciu. Warto zaznaczyć, że parametry węgla w dostawach odzwierciedlają zakres jakościowy węgla dostarczanego na bocznicę kolejowe jednostek wytwórczych, natomiast parametry węgla w zużyciu, obrazują uśrednione wartości parametrów węgla pobranego ze składowiska do procesu spalania w kotłach energetycznych. Stosowana w Grupie zasada rozchodu paliwa po parametrach średnio ważonych ze składowiska oznacza, że całość zakupionego paliwa jest uśredniana w ramach

⁶⁵ Według Instrukcji eksploatacji kotła CFB OF-260/13, 7/540/220 w Oddziale Elektrownia Jaworzno II.

⁶⁶ Według Instrukcji eksploatacji kotła nr 1 Typ OFz-425 w Oddziale Elektrownia Siersza.

⁶⁷ Według Załącznika nr 2.1. do kontraktu Nr 2002/0464/Rm z 30 grudnia 2002 r.

składowisk węgla. Zakupiony węgiel w pierwszej kolejności transportowany jest na składowiska, następnie poddany procesowi zagęszczania, a na kolejnym etapie z całego przekroju pobierany i ciągami technologicznymi poprzez układy przesypowe dostarczany do zasobników przykotłowych. Podany do zużycia węgiel jest uśredniony w całym przekroju składowiska, a średnio ważone parametry węgla w zużyciu nie wykraczają poza zakres paliwa określonego w instrukcjach eksploatacyjnych.

(akta kontroli str. 1224-1225)

6. Spółka monitorowała na bieżąco gospodarkę paliwową prowadzoną we wszystkich jednostkach wytwórczych Grupy Tauron, produkujących energię elektryczną i ciepłą z węgla, a informacje na ten temat przekazywane jej były z poszczególnych jednostek wytwórczych w każdy dzień roboczy. Obejmowały one informacje na temat: ilości otrzymanego węgla (odrębnie miału i mułu) od poszczególnych dostawców, bilans węgla (ilość dostarczona, ilość zużyta oraz wielkość zapasu), bilans mazutu i oleju opałowego. W przypadku dwóch jednostek wytwórczych (elektrowni Łagisza i Siersza) uwzględniono stopień zasiarczenia węgla (poprzez ujmowanie wielkości dziennego zapasu w jednej z dwóch kolumn: „siarka Str do 0,8%” i „siarka Str powyżej 0,8%”), a w przypadku pozostałych jednostek w raportach brak było jakichkolwiek informacji dot. jakości węgla posiadanego na zwalach. Na ich podstawie Zespół Handlu Węglem sporządzał zbiorczy raport dobowy, który obrazował aktualną sytuację Spółki pod kątem dostaw węgla, realizacji kontraktów oraz poziomu zapasów węgla w poszczególnych jednostkach wytwórczych.

Jak wyjaśnił Dyrektor ZHW, pozyskane dane oraz sporządzone raporty były codziennym narzędziem do reagowania na zmieniającą się sytuację węglową w ramach Grupy, a na ich podstawie podejmowano działania interwencyjne oraz bieżące decyzje logistyczne w zakresie np. intensyfikacji dostaw, zamiany kierunku, pozyskania dodatkowych wolumenów i sortymentów, tak aby zapasy obowiązkowe paliw w jednostkach wytwórczych były utrzymywane na poziomie wynikającym z rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w z dnia 12 lutego 2003 r. w sprawie zapasów paliw w przedsiębiorstwach energetycznych⁶⁸. W chwili ograniczeń podaży węgla, dostawy były tak planowane, aby w tych jednostkach, w których istnieje realne zagrożenie naruszenia poziomu zapasów, strumień dostaw był wyższy od zapotrzebowania. Wyjaśnił też, że w okresie objętym kontrolą Spółka wystosowała do krajowych producentów węgla szereg pism dotyczących zakupu dodatkowych ilości węgla na lata 2017 i 2018 oraz realizacji całości wolumenów wynikających z zapisów kontraktowych. Ponadto zawarto dodatkowe kontrakty węglowe (SPOT), które doraźnie zabezpieczały jednostki wytwórcze przed naruszeniem zapasów normatywnych (5 umów⁶⁹ w 2017 r. i 5 umów⁷⁰ w 2018 r.). Doświadczenia lat 2016-2018 w zakresie ograniczonej podaży węgla na rynku krajowym, wysokiej generacji energii elektrycznej oraz znaczącego ograniczenia produkcji węgla energetycznych w obszarze TWD, wymusiły na służbach handlowych TPE podjęcie interwencyjnych zakupów o charakterze spotowym, których realizacja następowała natychmiastowo. Działania te miały istotne znaczenie z punktu widzenia bezpieczeństwa krajowego systemu energetycznego oraz pozwoliły TPE wywiązać się z zawartych kontraktów na

⁶⁸ Dz. U. Nr 39 poz. 338 ze zm., zwanego dalej „rozporządzeniem o zapasach”.

⁶⁹ Nr 2017/UH/TPE/HWW/00765 i Nr 2017/UH/TPE/H WW/00794 z TransLis Sp. z o.o., Nr EPCT/UR/50/2017 z EP Coal SA, Nr 1/2017 z PGG KWK Jankowice (muły - umowa próbna), umowa ramowa nr 2017/UH/TPE/HWW/00804 z Węglkokoks SA.

⁷⁰ Nr 150/P/PGG/2018/K z PGG, Nr 2018/UH/TPE/HWW/00925 z JSW, nr 2018/UH/TPE/HWW/00912 z TRANSLIS Sp. z o.o., Nr EPCT/UR/40/2018 z EP Coal Trading SA, Nr 2018/UH/TPE/HWW/00941 z Synergio Group SA.

sprzedaż energii elektrycznej, a jednocześnie były zabezpieczeniem dostaw ciepła dla odbiorców komunalnych.

Dodał przy tym, że rozchód paliw był wyłączną kwestią spółek TW oraz TC i w tym zakresie Spółka (obszar handlu) nie uczestniczyła w procesie wyznaczania wskaźników jednostkowego zużycia energii chemicznej paliwa na produkcję energii elektrycznej i ciepła.

(akta kontroli str. 193-194, 224-240, 264-274, 1304)

W okresie objętym kontrolą Spółka otrzymywała od TW lub jednostek wytwórczych, informacje (zazwyczaj drogą elektroniczną), w których wskazywano na niewłaściwą jakość dostarczanego paliwa oraz związanych z tym utrudnieniach i awariach. W odniesieniu do tego, Dyrektor ZHW wyjaśnił, że po otrzymaniu informacji z TW o pogorszeniu się jakości dostarczanego paliwa, bądź problemów eksploatacyjnych przy jego spalaniu, Spółka - w formie pisemnej lub telefonicznej - podejmowała czynności interwencyjne mające na celu eliminację przyczyn powstania tych problemów, a w przypadku powtarzających się dostaw o pogorszonych parametrach jakościowych, wstrzymywała dostawy węgla.

(akta kontroli str. 316)

Przykładowo:

- w dostawach mułu do Elektrowni Jaworzno III z ZG Sobieski stwierdzono w dniach 30-31 stycznia 2017 r. obecność zanieczyszczeń w postaci kamieni, które doprowadziły do zablokowania ślimaka w instalacji do podawania mułu⁷¹. Po ich usunięciu i ponownym uruchomieniu instalacji, 4 lutego przyjęto kolejną dostawę mułu, lecz po jej podaniu do instalacji, z tej samej przyczyny doszło do kolejnej awarii.
- w marcu 2017 r. w Elektrowni Łaziska stwierdzono, że węgiel dostarczony z ZG Brzeszcze transportem kolejowym jest „mokry szlamowaty, nie wylatuje z talbotów, wszystko zostaje na kratkach”⁷², Spółka poprosiła wówczas dostawcę (TWD) o zdecydowaną interwencję w tej sprawie, grożąc - w przypadku kolejnych takich dostaw - zatrzymaniem odbioru węgla lub odsyłaniem nierozładowanych składów na kopalnię.

W ww. pismach nie informowano o kosztach, jakie ponosiła TW w związku z tymi utrudnieniami i awariami.

(akta kontroli str. 438-444)

Z treści prezentacji sporządzonych przez Zespół operacyjny ds. jakości paliw⁷³ oraz notatek ze spotkań, których celem było omówienie i próba rozwiązania problemów związanych z jakością węgla i mułu dostarczanego z TWD, w szczególności z ZG Brzeszcze, wynikało, że w samym maju 2017 r. doszło do następujących problemów:

- niska jakość węgla dostarczonego z ZG Brzeszcze do Elektrowni Łaziska doprowadziła do braku możliwości osiągnięcia wymaganej mocy przez blok 460 MW i konieczności zgłaszania ubytków mocy (notatka z 15 maja 2017 r.);
- dostarczony do ZW Katowice muł nie spełniał wymagań jakościowych, przy czym w notatce wskazano, że odbieranie mułu o kaloryczności 6000 kJ/kg nie ma żadnego ekonomicznego uzasadnienia (19 maja 2017 r.);
- do Elektrowni Jaworzno II dostarczono muł z ZG Sobieski i ZG Janina, który nie spełniał parametrów jakościowych zawartych w umowie, ani instrukcji

⁷¹ O czym pismem z 6 lutego 2017 r. spółka TW poinformowała TWD oraz Spółkę.

⁷² O czym spółka TW poinformowała Spółkę pocztą elektroniczną z 6 marca 2017 r.

⁷³ Powołany 13 kwietnia 2017 r. przez Dyrektora Wykonawczego ds. Zarządzania Majątkiem, w jego skład wchodzili przedstawiciele TWD, TW, TC i Spółki.

eksploatacji kotłów CFB OF-260, gdyż jego wartość opałowa jest mniejsza niż 8 MJ/kg, a zawartość popiołu na poziomie 37% (19 maja 2017 r.);

- muł dostarczony do Elektrowni Jaworzno II z ZG Sobieski zawierał zanieczyszczenia, których obecność spowodowała zablokowanie rurociągów podawania paliwa do lanc kotła. Wyłączona została również linia podawania mułu, z uwagi na podejrzenie blokowania ślimaków SHS w zbiorniku rozładowniczym. W notatce stwierdzono, że paliwo zawierające zanieczyszczenia powoduje uszkodzenia urządzeń podawania mułu, co skutkuje wstrzymaniem jego spalania i generuje wysokie koszty naprawy uszkodzonych urządzeń (26 maja 2017 r.);
- dostarczony transportem samochodowym z ZG Janina do Elektrowni Jaworzno III węgiel był zbrylony, co spowodowało poważne utrudnienia podczas jego transportu przenośnikami do zasobników przykotłowych. Uniemożliwiło to ich sprawne napełnianie, co w konsekwencji groziło niedotrzymaniem planowanej produkcji energii (29 maja 2017 r.).

Zespół dokonał też oszacowania kosztów usuwania awarii i usterek spowodowanych niską jakością dostarczonych mułów węglowych. Według tych szacunków, łączny koszt pojedynczego udrażniania instalacji podawania mułów wraz z opróżnianiem zbiornika rozładowniczego przy użyciu sprzętu wynosił 2,7 tys. zł (przy założeniu, że ślimak nie został uszkodzony). Z treści analizowanego przez Zespół „zestawienia kosztów związanych z usuwaniem awarii spowodowanych złą jakością mułów” wynikało też, że w Elektrowni Jaworzno II w okresie od stycznia do maja 2017 r. koszt ten wyniósł 24,2 tys. zł.

(akta kontroli str. 413-420)

Jak wyjaśnił Wiceprezes Zarządu ds. Finansów, systemy informatyczne, wykorzystywane przez TPE, nie umożliwiają dostępu do szczegółowych danych finansowo-księgowych spółek z Grupy Tauron. TPE przetwarza, monitoruje oraz raportuje dane finansowe (w tym dane o kosztach) i operacyjne spółek zależnych Grupy Kapitałowej. Wykorzystywane do tego celu narzędzia informatyczne Microsoft Office i IBM Cognos TM 1, są zasilane bezpośrednio przez spółki z Grupy Tauron, przetwarzane dane zapewniają TPE informację o kosztach na zdefiniowanym poziomie agregacji, który umożliwia analizę kosztów w podziale na: rodzaje kosztu, jednostki wytwórcze, koszty zmienne i stałe.

W odpowiedzi na pytanie czy stosowana w TPE i spółkach zależnych analityka kosztów pozwala na wyodrębnienie kosztów związanych z obsługą zwałowisk węgla oraz czynności związanych z koniecznością sporządzania – na bazie otrzymanego i posiadanego węgla – mieszanek o parametrach odpowiednich dla posiadanej przez danego wytwórcę instalacji wytwórczych, wyjaśnił natomiast: *W ramach prowadzonych procesów planistycznych w Grupie TAURON, koszty węgla do produkcji energii elektrycznej i ciepła wyznaczane są na podstawie zawartych i planowanych do zawarcia kontraktów węglowych, przy uwzględnieniu ceny węgla w dostawach, z podziałem na poszczególne składowiska jednostek wytwórczych. Wyznaczane poziomy cenowe w dostawach uwzględniają zarówno dostawy węgla w ramach Grupy TAURON oraz pozyskiwane na rynku zewnętrznym. W zakresie prowadzonej działalności na składowiskach wyodrębnione są koszty węgla oraz koszty zakupu z podziałem na koszt transportu, koszty usług kolejowych oraz nawęglania. Koszty węgla i transportu planowane są przez Zespół Handlu Węgłem TPE, a koszty usług kolejowych i wytwarzania określone są przez spółki wytwórcze Grupy TAURON. Realizowane dostawy (przychód) z uwzględnieniem bilansu otwarcia na składowiskach oraz zapotrzebowania, przekładają się na rozliczenie kosztów zużycia (rozchodu) na poszczególnych jednostkach wytwórczych Wytwarzania. Z pozyskanych informacji od spółek zależnych tj. TW i TC wynika, że*

proces przygotowania mieszanek o parametrach wymaganych dla instalacji wytwórczych nie wymaga ponoszenia dodatkowych kosztów.

W odpowiedzi na pytanie czy w latach 2017-2018 TPE i/lub spółki wytwarzające energię (w tym TW) monitorowały koszty i straty, jakie w związku z otrzymywaniem węgla niedostosowanego w pełni do wymagań instalacji wytwórczych występowały w spółkach wytwarzających energię, Wiceprezes Zarządu ds. Finansów wyjaśnił, że: *Prowadzony monitoring parametrów węgla w zużyciu i wynikających z nich kosztów w latach 2017-2018 wskazuje, że zakres paliwa określonego w instrukcjach eksploatacyjnych nie został przekroczony i z tego tytułu spółki wytwórcze nie ponosiły dodatkowych kosztów. (...) Stosowana w Grupie zasada rozchodu paliwa po parametrach średnio ważonych ze składowiska zabezpiecza interes Grupy, na wypadek dostaw węgla o parametrach niespełniających wymogów paliwa kontraktowego.*

Z treści załączonych do wyjaśnień zestawień zużycia paliw w poszczególnych elektrowniach TW i za wszystkie miesiące okresu 2017-2018 wynikało, że maksymalne i minimalne wartości parametrów jakościowych (wartość opałowa, zawartość popiołu, siarki, wilgotność) mieściły się w granicach wyznaczonych przez instrukcje eksploatacyjne jednostek wytwórczych (opisanych wyżej).

Do ww. wyjaśnień załączono również oświadczenie Dyrektora Departamentu Produkcji w TC, że w latach 2017-2018 do elektrociepłowni TC dostarczany był węgiel dostosowany do wymagań instalacji wytwórczych.

(akta kontroli str. 1232-1235, 1260-1272)

Pismem z 29 grudnia 2017 r.⁷⁴ poinformowano Wiceprezesa Zarządu ds. Finansów, że w TW od początku 2017 roku występowały istotne problemy eksploatacyjne w pracy urządzeń wytwórczych, które były związane z niską jakością otrzymywanego paliwa. Znacząco wzrósł udział węgla o dużej zawartości popiołu oraz zanieczyszczeń (w postaci kamieni, piasku, korzeni itp.) oraz utrudnionej jego transportowalności ciągami podawania. Wskazano przy tym, że spalanie paliwa charakteryzującego się wysoką zawartością popiołu (balastu), sięgającą nawet 35-38%, skutkowało koniecznością pracy wszystkich zespołów młynowych, występowaniem znacznej liczby awarii wygarniaczy parytów (co związane było ze zwiększoną ilością wyrzucanego z młynów balastu), a konsekwencją tego stanu rzeczy były ubytki mocy, zwiększone zużycie mazutu na stabilizację płomienia, wzrost kosztów wytwarzania energii elektrycznej i ciepła oraz zatykanie się rurociągów odparytowań. Wiązało się to również z podwyższonym zaangażowaniem obsługi ruchowej w usuwanie skutków awarii wygarniaczy parytów, przy czym w większości przypadków - w celu ich naprawy - cały balast był wmywany na zewnątrz urządzeń, a następnie ręcznie sprzątany.

Niska jakość paliwa dostarczanego samochodami powodowała również problemy eksploatacyjne w układzie transportu do przykotłowych zbiorników węgla (oklejanie się przesypów, duży wypad elementów obcych (zbrojone odłamki betonu, korzenie drzew, kamienie, itp.), zaklejanie krat nad zbiornikami, oklejanie się podajników, zawieszanie się paliwa w zasobnikach⁷⁵, a szczególne nasilenie tych problemów miało miejsce na przełomie grudnia 2017 r. i stycznia 2018 r.⁷⁶ w Elektrowni Łaziska.

⁷⁴ Znak 1/2018.

⁷⁵ Według informacji zawartych w piśmie, w celu udrożnienia układów podawania węgla personel obsługujący te urządzenia bez przerwy obijał młotami ścianki zasobników, podajników węgla oraz przesypów, a w ciągu doby zachodziła konieczność kilkukrotnego otwierania i czyszczenia podajników i przesypów.

⁷⁶ Według informacji zawartych w korespondencji skierowanej przez TW do TPE:

– 26 grudnia 2017 r. blok nr 11 Elektrowni Łaziska został awaryjnie wyłączony przez zabezpieczenia z powodu braku doprowadzenia paliwa do kotłów, co nastąpiło wskutek zaklejenia rur zspawanych, ślimaków i podajników, przy czym nie przyniosło efektów obijanie młotami i wielokrotne czyszczenie

W ocenie TW największe problemy jakościowe stwarzało paliwo z ZG Brzeszcze, dostarczane transportem samochodowym oraz znaczna część dostaw wagonami kolejowymi typu Talbot. W związku z powyższym, w celu zapobieżenia dalszej degradacji urządzeń wytwórczych, ww. spółka wystąpiła z propozycją przerwania dostaw paliwa z tego zakładu aż do czasu poprawy jego jakości.

(akta kontroli str. 355-358)

Tego samego dnia Spółka skierowała do Wiceprezesa Zarządu TWD pismo z prośbą o poprawę jakości węgla dostarczanego z ZG Brzeszcze do Elektrowni Łaziska. W udzielonej odpowiedzi⁷⁷, Zarząd TWD poinformował Spółkę, że nie zgadza się ze stwierdzeniem, że jakość dostarczanego węgla z ZG Brzeszcze pod koniec 2017 roku uległa pogorszeniu oraz uważa, że jest ona lepsza w stosunku do minimalnych wymagań wyspecyfikowanych w wiążącej ich umowie. Na poparcie załączył zestawienia parametrów węgla dostarczonego do Elektrowni Łaziska w listopadzie i grudniu 2017 r., z których wynikało, że:

- niezgodność jakościowa, polegająca na przekroczeniu granicznej zawartości wilgoci o 2,2% miała miejsce tylko dla jednej⁷⁸ z 32 wysyłek realizowanych transportem kolejowym,
- niezgodności jakościowe dostaw węgla transportem samochodowym odnotowano w trakcie 11 spośród 77 zmian produkcyjnych i polegały one na nieznacznym przekroczeniu granicznej zawartości wilgoci⁷⁹ oraz w jednym przypadku wartości opałowej,
- średniamiesięczne parametry jakościowe węgla z poszczególnych dostaw były lepsze niż graniczne wartości, wyspecyfikowane w umowie⁸⁰.

W ocenie TWD na podwyższoną zawartość wilgoci w węglu istotny wpływ miały warunki atmosferyczne, w szczególności intensywne opady deszczu i śniegu. Wskazano przy tym, że do jednostek Grupy Tauron wysyłane były również partie węgla o parametrach zdecydowanie lepszych niż te wyszczególnione w umowie, co zdaniem TWD, umożliwiało służbom elektrowni mieszanie ich z węglem o niższych parametrach, również od innych dostawców.

W lutym 2018 r. Zarząd TPE powołał⁸¹ Zespół roboczy ds. analizy i opracowania koncepcji przygotowania mieszanek paliwowa węglowego dla potrzeb produkcyjnych Grupy Tauron, którego celem było m.in. określenie wymaganych parametrów paliwa węglowego dla poszczególnych jednostek wytwórczych ze

całych podajników. Niezależnie od tego, niezbędne było poniesienie znacznych dodatkowych kosztów związanych z koniecznością dopalania kotłów mazutem w ilości 50-75 t/zmianę. Istniała też realna groźba poważnej awarii, a nawet zniszczenia kotłów, na skutek spalania przy braku cyrkulacji lub rozerwania części ciśnieniowej przy nagłej dostawie do kotła dużej ilości paliwa i znacznych zmianach jego obciążenia;

- 31 grudnia 2017 r. na bloku nr 11 Elektrowni Łaziska doszło do szeregu zdarzeń zagrażających pracy bloku oraz stwarzających zagrożenie braku dostaw ciepła dla odbiorców w Łaziskach. (praca bloku na 1 do 5 zespołach młynowych oraz przy użyciu 12 palników mazutowych; zaburzenia stabilności temperatury pary świeżej i wtórnej oraz ciśnienia na walczaku, poziom wody w walczaku w granicach zabezpieczeń -30 mm/+110 mm; w trakcie zmiany III i I między godziną 1.00 a 11.00 brakowało węgla do młyna 132 razy; zawieszały się wszystkie podajniki, wyczyszczono w sumie 13 razy cały podajnik wraz ze ślimakiem i rurą zsypową, blok pracował z mocą 58 -138 MW; spalono łącznie 92,2 t mazutu; do zasobników sypano ZAPAS 1, gdyż paliwo było bardzo mokre i oklejało podajniki, ślimak i rurę oraz miało bardzo niską jakość i transportowalność. Do pracy przy podajnikach zaangażowani byli wszyscy pracownicy na zmianie: Obchodowy kotła, Obchodowy młynów, Obchodowy turbiny, obchodowy Bloku, Kierownik Zmiany, Operator Nastawni Blokowej, dwóch pracowników wydziału WO i dwóch pracowników wydziału WE, którzy - bez względu na stanowisko - objęli podajniki).

⁷⁷ W piśmie z 3 stycznia 2018 r.

⁷⁸ Dostawa z 13 listopada 2017 r. stanowiąca niecałe 0,7% ilości dostarczonego w tym okresie węgla.

⁷⁹ Nie więcej niż 10% wszystkich dostaw.

⁸⁰ Średnia wartość opałowa wyższa od granicznej, a średnia zawartość popiołu oraz wilgotność były niższe od wartości granicznych.

⁸¹ Uchwałą Zarządu TPE nr 49/V/2018 z 14 lutego 2018 r.

szczególnym uwzględnieniem ilości, jakości oraz parametrów środowiskowych wymaganego paliwa oraz określenie możliwości, technologii optymalnego dostosowania parametrów paliwa do potrzeb poszczególnych jednostek.

Na zlecenie Zespołu, Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią Polskiej Akademii Nauk sporządził w 2018 r. analizę rynku krajowego oraz światowego w zakresie możliwości pozyskania miałów węglowych dla pracy jednostek wytwórczych (w okresie do 2030 r.) wraz z rekomendacją optymalnego modelu zaopatrzenia w miały węglowe.

(akta kontroli str. 314-315, 359-369, 376-382)

Spółka dysponowała również pismem, jakie w związku z niską jakością dostarczanego węgla, TW skierowała została w grudniu 2017 r. do firmy Translis. W piśmie tym, TW zgłaszała przekroczenie parametrów granicznych w przypadku siedmiu dostaw ze zrealizowanych przez Translis w grudniu 2017 r. do Elektrowni Łaziska i Jaworzno III. W trzech przypadkach chodziło o zbyt niską wartość kaloryczną węgla, w dwóch o przekroczoną maksymalną zawartość popiołu, a w pięciu o zbyt dużą wilgotność.

Ponadto, w lipcu 2018 r. Spółka otrzymała od TW pismo z wnioskiem o wstrzymanie dostaw węgla z firmy Translis, w związku z faktem, że prowadzone z tym dostawcą rozmowy i wszelkiego rodzaju monity dot. pogorszonych parametrów dostarczanego węgla (w szczególności do Elektrowni Siersza) nie przyniosły rezultatu. TW zauważała też, że w węglu dostarczonym przez ww. firmę występował duży udział frakcji grubej, co w przypadku jego spalania w kotłach fluidalnych, powodowało trudności eksploatacyjne w pracy bloków oraz zagrożenie bhp. W odpowiedzi na ww. pismo dostawy węgla z firmy Translis zostały wstrzymane w trybie natychmiastowym⁸².

(akta kontroli str. 316, 445)

W związku z uzyskanymi od TW we wrześniu 2018 r. informacjami o istotnych problemach rozładunkowo-eksploatacyjnych związanych z dostawami węgla transportem samochodowym z KWK Makoszowy, Spółka wstrzymała do odwołania dostawę węgla z tej kopalni do Elektrowni Łagisza, Łaziska i ZW Tychy. O fakcie tym Spółka poinformowała dostawcę (PGG) oraz zaproponowała zorganizowanie spotkania w celu omówienia możliwości dalszej realizacji kontraktu.

(akta kontroli str. 446-448)

W czerwcu 2018 r. spółka TW - w związku z pojawiającymi się problemami podczas spalania niektórych węgli w jej jednostkach wytwórczych - zwróciła się do TPE z wnioskiem⁸³, aby integralną częścią każdej umowy był załącznik, zawierający co najmniej następujące parametry, charakteryzujące dane paliwo pod kątem jego przydatności do spalania w kotłach energetycznych:

- typ węgla,
- uziarnienie,
- zawartość części lotnych,
- zdolność spiekania,
- podatność przemiałowa,
- podatność transportowa,
- grupa samozapalności,
- wartość opałowa (zakres lub wartość minimalna),
- zawartość wilgoci całkowitej (zakres lub wartość maksymalna),
- zawartość popiołu (zakres lub wartość maksymalna),

⁸² Na podstawie pisma Spółki z 6 lipca 2018 r.

⁸³ Pismo z 29 czerwca 2018 r. znak ZPE/PEZ/376/2018.

- zawartość siarki całkowitej (zakres lub wartość maksymalna),
- zawartość węgla pierwiastkowego (zakres lub wartość minimalna),
- zawartość chloru (zakres lub wartość maksymalna),
- zawartość fluoru (zakres lub wartość maksymalna),
- zawartość rtęci (zakres lub wartość maksymalna).

Powyższy wniosek uzasadniano tym, że ww. dane w znacznym stopniu ułatwią podejmowanie decyzji dotyczących składowania danego węgla oraz jego prawdopodobnego wpływu na proces rozładunku, transportu, mielenia i spalania w kotle, a także na zawartość części palnych w żużlu i popiele oraz na emisję zanieczyszczeń.

(akta kontroli str. 449-450)

Realizując powyższy wniosek, Spółka rozpoczęła procedurę wprowadzenia załącznika precyzującego zakres tych parametrów do umów handlowych. Dla kluczowych kontraktów węglowych o charakterze wieloletnim i rocznym⁸⁴ wprowadzono aneksem załącznik, który określał zakres tych analiz, a w umowach z nowymi dostawcami⁸⁵ zamieszczono zapisy obligujące do dostarczenia aktualnych parametrów fizykochemicznych oferowanego węgla. Ograniczono się w umowach do obowiązku informowania o ww. parametrach, nie zawarto jednak żadnych dodatkowych kar czy bonifikat z tytułu niewykonania tego obowiązku przez dostawcę.

(akta kontroli str. 804-805, 1232)

7. [...]TP

8. W ramach Grupy Tauron przyjęto scentralizowany model handlu paliwami, w którym za całość spraw związanych z kontraktacją paliw oraz zapewnienie ciągłości dostaw węgla dla potrzeb produkcyjnych jednostek wytwórczych odpowiadała Spółka.

W dokumencie *Strategia Korporacyjna Grupy Tauron na lata 2011-2015 z perspektywa do roku 2020* określono, że: w celu zabezpieczenia Grupy tak w dostawy paliwa, jak i energii do klientów obsługiwanych przez Grupę, planuje się przede wszystkim wykorzystanie aktywów własnych, takich jak kopalnie czy też elektrownie i elektrociepłownie. Brakujące wielkości dostaw będą realizowane z wykorzystaniem umów zawieranych w różnych horyzontach czasowych na rynku krajowym i zagranicznym oraz w oparciu o aktywne działania Grupy w ramach wymiany międzysystemowej i możliwości importu energii z rynków ościennych.

W dokumencie *Strategia Korporacyjna Grupy Tauron na lata 2014-2017 z perspektywa do roku 2023* określono, że: możliwość dostaw paliw z własnych źródeł, traktowana jest nie tylko jako działalność efektywna kosztowo, ale również jako zabezpieczenie przed ryzykiem braku dostaw oraz że kluczową implikacją wynikającą z trendów w sektorze energetycznym w perspektywie lat 2014-2017 jest (...) przygotowanie na zaspokojenie popytu na energię oraz na rosnącą konkurencję poprzez zaangażowanie w projekty zwiększania udziału dostaw paliwa węglowego z własnych źródeł.

W dokumencie „*Polityka zakupu węgla na rok 2018*” zatwierdzonym w grudniu 2017 r. określono, że polityka zakupowa Grupy Tauron miała na celu maksymalne wykorzystanie własnych zasobów surowcowych pochodzących z obszaru TWD (w skład Grupy Tauron wchodziła spółka TWD posiadająca trzy zakłady górnicze:

⁸⁴ Aneks z dnia 28 listopada 2018 r. do umowy zawartej z PGG Sp. z o.o., aneks z dnia 17 września 2018 r. do umowy zawartej z JSW, aneks z dnia 28 listopada 2018 r. do umowy zawartej z TWD.

⁸⁵ Nr 2018/UH/TPE/HWW/00912 z 14 września 2018 r. z Translis, nr 2018/UH/TPE/HWW/00927 z 7 listopada 2018 r. z CZH, nr 2018/UH/TPE/HWW/00941 z 29 listopada 2018 r. z Synergio Group SA.

ZG Janina, ZG Sobieski i ZG Brzeszcze, które w zależności od poziomu wydobycia oraz produkcji energii elektrycznej i ciepła, zaspokajały od 45% do 55% zapotrzebowania na węgiel zakładów energetycznych Grupy Tauron), a w dalszej kolejności krajowych zasobów węglowych, kontraktowanych u głównych producentów i sprzedawców węgla (PGG, JSW, KHW).

Dokonując wyboru dostawców spoza Grupy Tauron, tj. przystępując do kontraktacji węgla na 2017 r. Spółka nie posiadała zatwierdzonego przez Wiceprezesa Zarządu ds. Finansów planu rocznego zakupu węgla, co było niezgodne z obowiązującą wówczas *Instrukcją dotyczącą zasad obrotu węglem* z lutego 2014 r.⁸⁶. Podstawą wyboru dostawców na rok 2017 była sporządzona w oparciu przesłane przez TW i TC *zapotrzebowanie na paliwo węglowe w 2017 r.* – prezentacja multimedialna z dnia 5 grudnia 2016 r. pt. *Plan zakupu węgla na 2017 rok*, która przedstawiana była przez Dyrektora ZHH na posiedzeniu Zarządu Spółki dnia 6 grudnia 2016 r. Zagadnienie to opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Stwierdzono również, że Zespół ds. kontraktacji węgla nie przeprowadził analizy zebranych ofert i nie przygotowywał rankingu dostawców na podstawie zatwierdzonych kryteriów wyboru dostawców, ani nie przekazał ich - w formie zestawienia - do akceptacji Wiceprezesowi Zarządu ds. Finansów wraz z uzasadnieniem, pomimo wymogu określonego w § 1 ust. 12 obowiązującej wówczas *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem* z lutego 2014 r. Zagadnienie to opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Przystępując do kontraktacji węgla na 2018 r. Spółka posiadała opracowaną przez Dyrektora ZHW, zaakceptowaną przez Dyrektora ZHH oraz zatwierdzoną przez Wiceprezesa Zarządu ds. Finansów „*Politykę zakupu węgla na rok 2018*” (strategię zakupową) z dnia 14 grudnia 2017 r. Obejmowała ona:

- sporządzony przez TW i TC plan produkcji energii elektrycznej i ciepła na 2018 r.,
- plan zapotrzebowania węgla na paliwa produkcyjne w 2018 r. dla ww. jednostek,
- prognozę stanu zapasów węgla w poszczególnych jednostkach wytwórczych,
- informację o przeprowadzonych postępowaniach przetargowych na usługi transportowe węgla,
- ocenę poprzedniej polityki zakupowej (w 2017 r.),
- opis polityki zakupowej paliw na 2018 r.,
- zestawienie przewidywanych kontraktów węglowych na rok 2018 wraz z wielkościami dostaw,
- zadania polityki zakupowej węgla na rok 2018.

(akta kontroli str. 864-882, 883-937)

Dyrektor ZHW wyjaśnił, że: *W latach 2017 i 2018 w procesach zakupowych węgla nie stosowano procedury zaproszenia do składania ofert, więc zgodnie z zapisami przedmiotowej instrukcji nie było potrzeby sporządzania kryteriów oceny i przedstawiania rankingu dostawców Wiceprezesowi (...). Zgodnie z zapisami § 2 ust. 10, w latach 2017 i 2018 prowadzono proces kontraktacji oparty na kontynuacji współpracy z głównymi krajowymi producentami węgla (tj. TWD, PGG, JSW) oraz z wykorzystaniem nadesłanych ofert.*

(akta kontroli str. 806)

Zgodnie z obowiązującymi *Instrukcjami dotyczącymi zasad obrotu węglem* (odpowiednio z lutego 2014 r. i z grudnia 2017 r.), dokonując kontraktacji na lata 2017 i 2018 przeprowadzono proces weryfikacji dostawców w zakresie ich

⁸⁶ Wprowadzonej zarządzeniem Prezesa Zarządu Nr 10/2014 z dnia 25 lutego 2014 r.

wiarygodności oraz prowadzono negocjacje, które zostały potwierdzone sporządzonymi notatkami, zaś wyniki procesów negocjacyjnych zostały zaprezentowane Wiceprezesowi Zarządu odpowiedzialnemu za obszar handlu.

(akta kontroli str. 938-945, 1034-1044, 1126-1136)

9. [...]TP

Dyrektor ZHW wyjaśnił, że: Spółka decydując się na zakup węgla pochodzącego z USA, miała świadomość, że węgiel pochodzący z RPA miał nieco lepszy zakres parametrów jakościowych, jednak aspekt ekonomiczny zakupu (dużo niższa cena 1 GJ energii chemicznej zawartej w paliwie) jednoznacznie wskazywał na wybór tego kierunku dostaw. Spółka mając na uwadze specyfikę tego paliwa, przed zawarciem kontraktu przeanalizowała możliwości jego zużycia w procesie produkcji energii. Wspólnie z kierownictwem jednostek wytwórczych ustalono, że przy odpowiednich proporcjach dostaw, parametry pracy urządzeń wytwórczych nie będą zakłócone, a zakup tańszego węgla ograniczy poziom wydatków, co ostatecznie przesądziło o jego zakupie.

(akta kontroli str. 535-550, 793-794)

Jak wynikało z zawartych umów, część zakontraktowanego węgla z importu (89%) nie spełniała parametrów wymaganych dla kotłów zainstalowanych w jednostkach wytwórczych spółki TW. Dotyczyło to, w szczególności: wyższego niż przewidywano dla instalacji TW maksymalnego poziomu kaloryczności 775,5 tys. t węgla zakontraktowanego w Węgłokoks SA⁸⁷ i 200 tys. t węgla zakontraktowanego w CZH, a także niżej wymienionych przypadków:

- a) węgiel zakontraktowany od Węgłokoks SA na podstawie Porozumienia Transakcyjnego nr 1 (85 tys. t), zawierał zbyt dużo siarki (2,8%) w stosunku do wielkości granicznych tego parametru (od 0,8% do 1,3 %),
- b) mieszanka dopuszczona do nabycia na podstawie Aneksu nr 1 do Porozumienia Transakcyjnego nr 2 (ok. 5,5 tys. t) zawierała zbyt dużo siarki (od 1,3% do 1,5%, max 1,6%) w stosunku do wielkości granicznych dla tego parametru (od 0,8% do 1,3%),
- c) węgiel zakontraktowany od Węgłokoks SA na podstawie Porozumienia Transakcyjnego nr 8 i skierowany do elektrowni Jaworzno III oraz Łaziska (łącznie 35 tys. t) zawierał zbyt dużo popiołu (20-22%, max 24%), w stosunku do wielkości granicznych tego parametru (odpowiednio od 14% do 20% oraz od 16% do 20%).

(akta kontroli str. 1148-1158)

Dyrektor ZHW wyjaśnił w tej sprawie, że: zakres parametrów optymalnych nie ograniczał możliwości spalania węgla o odmiennych parametrach jakościowych, z uwagi na przyjętą metodologię rozchodu paliwa stosowaną w jednostkach wytwórczych Spółki tzn. uśrednianie węgla na składowiskach i podawanie do kotła energetycznego. Jego zdaniem: taki sposób rozchodu pozwalał na dostarczenie paliwa o wymaganym zakresie jakościowym. Ponadto, decydując się na zakup węgla importowanych o parametrach odmiennych od zakresu paliwa optymalnego uwzględniono następujące czynniki:

- drastyczny spadek poziomu wydobycia węgla w zakładach górniczych TWD,
- brak możliwości pozyskania dodatkowych ilości węgla na rynku krajowym,
- prognozy w zakresie produkcji węgla energetycznego na rynku polskim dotyczące roku 2018.

Spółka na bazie węgla importowanych zamierzała produkować paliwa dedykowane dla pracy poszczególnych jednostek wytwórczych. Po przeanalizowaniu całości

⁸⁷ W ramach porozumień transakcyjnych nr 1-6 oraz nr 8-10.

procesu stwierdzono jednak, że tego typu produkcja wymaga dodatkowych nakładów inwestycyjnych i przygotowania logistycznego, a sama działalność może być wykorzystywana przez Grupę w perspektywie wejścia w życie konkluzji BAT⁸⁸.

W jednostkach wytwórczych obniżał się poziom zapasów węgla, co mogło wpłynąć na naruszenia zapasów normatywnych oraz ograniczenie mocy produkcyjnych włącznie z odstawieniem jednostek wytwórczych. W celu doraźnego uzupełnienia zapasów oraz zapewnienia odpowiedniej ilości paliwa na produkcję energii elektrycznej i ciepła, postanowiono węgiel importowany dostarczać bezpośrednio do jednostek wytwórczych.

W dniu 3 grudnia 2017 r. zapasy węgla w Elektrowni Jaworzno III wyniosły 173 181 t, co stanowiło 97% wielkości zapasu obligatoryjnego w grudniu, określonej w rozporządzeniu w sprawie zapasów. O naruszeniu wielkości zapasu został powiadomiony Minister Energii 5 grudnia 2017 r.⁸⁹. Przyczyną naruszenia zapasów były ograniczenia w dostawach paliw wynikające z problemów w zakresie infrastruktury kolejowej, jak również problemów geologiczno-produkcyjnych w zakładach wydobywczych.

(akta kontroli str. 319-320, 673-679)

Dyrektor ZHW wskazał, że zasadność zawierania umów na dostawę węgla z importu wynikała też z konieczności utrzymywania jednostek wytwórczych w dyspozycyjności (tzn. pozostawianiu w gotowości do wytwarzania energii elektrycznej) oraz możliwości pozyskiwania dodatkowej marży na sprzedaży energii elektrycznej. [...]TP

(akta kontroli str. 190-191)

Wypracowanie dodatkowej marży na energii elektrycznej, pomimo jej produkcji z droższego węgla z importu - jak wyjaśnił Dyrektor ZHW - możliwe było dzięki wysokim cenom energii generowanych przez rynek giełdowy w 2018 r. Każdorazowo sprzedaż energii elektrycznej z TW poprzedzona jest analizą opłacalności w zakresie pokrycia kosztów zmiennych produkcji. Analiza ta z jednej strony bierze pod uwagę pełne koszty zmienne w tym w szczególności koszty paliwa oraz koszty uprawnień do emisji CO₂, z drugiej strony przychody w postaci cen energii elektrycznej notowanej na Towarowej Giełdzie Energii S.A. W przypadku uprawnień do emisji CO₂ w oparciu o plany produkcyjne kalkulowany jest współczynnik emisyjności, określający zapotrzebowanie TW na uprawnienia w relacji do kontraktowanej energii elektrycznej. Ceny energii elektrycznej na giełdzie kształtowane są poprzez mechanizm rynkowy (gra popytu i podaży) zarówno na rynkach terminowych jak i spotowych. W ramach tych rynków zawierane są transakcje między różnymi członkami giełdy w cenach akceptowanych zarówno przez kupujących, jak i sprzedających. Rynek giełdowy w roku 2018 wykazał się dużymi wzrostami cen energii elektrycznej.

(akta kontroli str. 579)

[...]TP

Dyrektor ZHW wyjaśnił, że: planowany wolumen dostaw zazwyczaj odbiega od wolumenu zrealizowanego, co jest związane m.in. z możliwościami logistycznymi – problemami firm transportowych, mocami przerobowymi portów morskich oraz czynnikami losowymi trudnymi do przewidzenia.

(akta kontroli str. 575, 1123-1125, 1219)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

⁸⁸ Dostosowanie instalacji do konkluzji dotyczących najlepszych dostępnych technik.

⁸⁹ Pismo nr ZHW/AW/798/2017/2791 z dnia 5 grudnia 2017 r.

1. W latach 2017-2018 Spółka – mimo posiadanej wiedzy na temat potrzeb poszczególnych odbiorców finalnych – zawierała z dostawcami węgla umowy na zakup węgla, którego parametry jakościowe przekraczały zakres parametrów optymalnych określonych dla instalacji wytwórczych posiadanych przez TW, i w których węgiel ten miał być spalany. Działanie takie przekładało się bezpośrednio na konieczność ponoszenia przez TW dodatkowych kosztów związanych albo z koniecznością mieszania węgla na zwalach i sporządzania – w miarę możliwości - mieszanek energetycznych o odpowiednich dla danej instalacji wytwórczej parametrach jakościowych albo powstałych w związku ze spalaniem węgla, który takich wymagań nie spełniał (trudności eksploatacyjne, przyspieszone zużycie urządzeń, usuwanie awarii).

Nie sposób przy tym przyjąć przedstawionej przez Wiceprezesa Zarządu ds. Finansów oraz Dyrektora ZHW argumentacji, że w ramach Grupy Tauron miesięczny rozchód paliwa odbywa się po parametrach średnio ważonych ze składowiska, co oznacza, że całość zakupionego paliwa jest uśredniana w ramach składowisk węgla. Sugeruje ona bowiem, wbrew temu co miało miejsce w rzeczywistości, że stosowana w jednostkach wytwarzających energię praktyka przygotowania mieszanek energetycznych węgla polegała na tym, że wszystkie otrzymane w ciągu miesiąca dostawy były najpierw magazynowane i mieszane na składowisku, w celu osiągnięcia parametrów uśrednionych, a dopiero w następnym miesiącu, tak przygotowaną mieszankę zużywano do produkcji. Przeczy temu jednak zarówno zaobserwowana podczas kontroli w elektrowniach TW praktyka, polegająca na bezpośrednim przekazywaniu otrzymanego węgla do zbiorników przykotłowych, jak i możliwości techniczne zwalówisk i systemów nawęglania w poszczególnych jednostkach⁹⁰. Przeczą temu również zestawienia średnich ważonych parametrów węgla dostarczanego do poszczególnych jednostek wytwórczych, które zostały wyliczone na podstawie wyników badań laboratoryjnych wszystkich zrealizowanych w badanym okresie dostaw. Wskazują one bowiem, że z węgla dostarczonego do poszczególnych jednostek wytwórczych niemożliwe było uzyskanie mieszanek spełniających wymagania zabudowanych tam instalacji. I tak:

- średnia ważona zawartość popiołu, liczona dla wszystkich dostaw z całego roku do Elektrowni Łaziska, wynosiła w 2017 r. - 24,38%, a w roku kolejnym - 22,99% i tym samym przekraczała maksymalną wartość optymalną dla znajdujących się tam instalacji (20%);
- średnia ważona zawartość siarki, liczona dla wszystkich dostaw z całego roku do Elektrowni Jaworzno II i Siersza, wynosiła w 2017 r. odpowiednio: 1,23% i 1,16%, a w roku 2018 odpowiednio 1,19% i 1,11% i tym samym przekraczała maksymalną wartość optymalną dla znajdujących się tam instalacji wytwórczych (1,1%);
- w ciągu 24 miesięcy badanego okresu, średnia ważona miesięczna zawartość popiołu liczona dla wszystkich dostaw do:
 - Elektrowni Jaworzno III cztery razy przekraczała maksymalną wartość optymalną dla zabudowanej tam instalacji (20%);
 - Elektrowni Łaziska 14 razy przekraczała maksymalną wartość optymalną dla zabudowanej tam instalacji (20%);
- w ciągu 24 miesięcy badanego okresu, średnia ważona miesięczna zawartość siarki liczona dla wszystkich dostaw do:

⁹⁰ Przykładowo, składowiska w EIJw III pomieścić mogą maksymalnie około 330 tys. t węgla, a jego średnie miesięczne zużycie oscylowało w badanym okresie na poziomie 200 – 250 tys. t. Tym samym, biorąc pod uwagę minimalny poziom zapasów, jaki elektrownia ta musiała utrzymywać zgodnie z obowiązującymi przepisami, który w tym okresie wynosił od 100 do 180 tys. t, nie było technicznie możliwe zgromadzenie na składowisku EIJw III całomiesięcznych dostaw paliwa, celem przygotowania z niego jednorodnej mieszanki o średnioważonych parametrach z wszystkich dostaw zrealizowanych w danym miesiącu.

- Elektrowni Jaworzno II 21 razy przekraczała maksymalną wartość optymalną (1,1%);
- Elektrowni Łaziska trzy razy przekraczała maksymalną wartość optymalną (1,0%);
- Elektrowni Siersza 14 razy przekraczała maksymalną wartość optymalną (1,1%).

Powyższe ustalenia potwierdzają wyniki analiz parametrów węgla dostarczonego w badanym okresie z kopalń należących do spółki TWD, które w przypadku dostaw do elektrowni Siersza, Jaworzno II i Jaworzno III wskazują, że:

- średnia ważona miesięczna zawartość popiołu liczona dla dostaw z ZG Brzeszcze do:
 - Elektrowni Jaworzno III w przypadku 20⁹¹ spośród 21 miesięcy, w których odbierano dostawy z tego zakładu, przekraczała maksymalną wartość optymalną (20%);
 - Elektrowni Jaworzno II w każdym z 3 miesięcy⁹², w których odbierano dostawy z tego zakładu, przekraczała maksymalną wartość optymalną (25%);
 - Elektrowni Siersza w czterech⁹³ przypadkach spośród 9 miesięcy, w których odbierano dostawy z tego zakładu, przekraczała maksymalną wartość optymalną (25%);
- średnia ważona miesięczna zawartość siarki liczona dla dostaw z ZG Sobieski w badanym okresie do:
 - Elektrowni Jaworzno III 15 razy⁹⁴ przekraczała maksymalną wartość optymalną (1,3%);
 - Elektrowni Jaworzno II 20 razy⁹⁵ przekraczała maksymalną wartość optymalną (1,1%);
 - Elektrowni Siersza 5 razy⁹⁶ przekraczała maksymalną wartość optymalną (1,1%);
- średnia ważona miesięczna zawartość siarki liczona dla dostaw z ZG Janina do Elektrowni Jaworzno II dziewięć razy⁹⁷ przekraczała maksymalną wartość optymalną (1,1%), a w przypadku dostaw do Elektrowni Siersza, miało to miejsce dziesięć razy⁹⁸;
- średnia ważona miesięczna wilgotność liczona dla dostaw z ZG Janina do:
 - Elektrowni Jaworzno III 13 razy⁹⁹ przekraczała maksymalną wartość optymalną (20%)

⁹¹ W 2017 r.: w styczniu 32,78%, w lutym 32,37%, w marcu 30,63%, w kwietniu 31,05%, w czerwcu 25,32%, w lipcu 23,96%, w sierpniu 24,91%, we wrześniu 23,04%, w październiku 26,85%, w listopadzie 21,16%, w 2018 r.: w styczniu 21,49%, w lutym 23,30%, w marcu 25,08%, w kwietniu 28,49%, w maju 31,02%, w czerwcu 28,23%, w lipcu 31,31%, w październiku 30,77%, w listopadzie 30,43%, w grudniu 30,88%.

⁹² W marcu 2017 r. 30,10%, w sierpniu 2017 r. 28,30%, we wrześniu 2017 r. 25,52%.

⁹³ W maju 2017 r. – 27,58%, w maju 2018 r. – 30,46%, w czerwcu 2018 r. – 30,92%, w lipcu 2018 r. – 30,90%.

⁹⁴ W 2017 r.: w styczniu 1,42%, w marcu 1,36%, w kwietniu 1,49%, w maju 1,52%, w czerwcu 1,46%, w lipcu 1,47%, w sierpniu 1,68%, we wrześniu 1,33%, w październiku 1,35%, w listopadzie 1,43%, w 2018 r.: w czerwcu 1,31%, w lipcu 1,31%, w sierpniu 1,43%, we wrześniu 1,43%, w październiku 1,50%.

⁹⁵ W 2017 r.: w styczniu 1,37%, w lutym 1,19%, w marcu 1,43%, w kwietniu 1,51%, w maju 1,47%, w czerwcu 1,43%, w lipcu 1,45%, w sierpniu 1,52%, we wrześniu 1,28%, w październiku 1,30%, w listopadzie 1,38%, w grudniu 1,27%, w 2018 r.: w styczniu 1,20%, w lutym 1,17%, w czerwcu 1,23%, w lipcu 1,52%, w sierpniu 1,44%, we wrześniu 1,28%, w październiku 1,48%, w listopadzie 1,30%.

⁹⁶ Od kwietnia do sierpnia 2017 r.. W kolejnych miesiącach wynosiła ona: 1,16%; 1,33%; 1,31%; 1,12%; 1,21%.

⁹⁷ W 2017 r.: w czerwcu 1,13%, w lipcu 1,16%, w sierpniu 1,20%, we wrześniu 1,29%, w październiku 1,12%, w grudniu 1,19%, w 2018 r.: w sierpniu 1,18%, we wrześniu 1,12%, w listopadzie 1,16%.

⁹⁸ W 2017 r.: w czerwcu i lipcu – 1,18%; w sierpniu – 1,22%; we wrześniu – 1,28%, w październiku – 1,11%, a w 2018 r.: w sierpniu – 1,25%; we wrześniu – 1,11%; w październiku i listopadzie – 1,12%, w grudniu – 1,15%.

⁹⁹ W 2017 r.: w styczniu 20,24%, w lutym 20,06%, w kwietniu 20,96%, w maju 20,72%, w czerwcu 20,78%, w lipcu 20,96%, w sierpniu 21,54%, we wrześniu 21,91%, w październiku 21,74%, w listopadzie 21,23%, w grudniu 21,10%, w 2018 r.: w styczniu 21,04%, w marcu 21,35%.

- Elektrowni Jaworzno II 12 razy¹⁰⁰ przekraczała maksymalną wartość optymalną (20%);
- Elektrowni Siersza 14 razy¹⁰¹ przekraczała maksymalną wartość optymalną (20%);
- średnia ważona miesięczna wilgotność liczona dla dostaw z ZG Sobieski do:
 - Elektrowni Jaworzno III 20 razy¹⁰² przekraczała maksymalną wartość optymalną (20 %);
 - Elektrowni Jaworzno II 22 razy¹⁰³ przekraczała maksymalną wartość optymalną (20%);
 - Elektrowni Siersza 12¹⁰⁴ razy spośród 14 miesięcy, w których odbierano dostawy z tego zakładu, przekraczała maksymalną wartość optymalną (20%).

(akta kontroli str. 552-562, 1062-1073)

Opisany powyższej problem dotyczył również części zakupionego od Węgłokoks SA węgla importowanego, który również nie spełniał parametrów przewidzianych dla instalacji i urządzeń zabudowanych w TW, co opisano w punkcie 10 nin. rozdziału wystąpienia.

Z powyższych danych jednoznacznie wynika, że przekroczenia parametrów optymalnych dostarczanego węgla (zwłaszcza zawartości popiołu i siarki) do jednostek wytwórczych TW nie miały charakteru jednostkowego, lecz systemowy. Przeczy to jednocześnie przedstawionej przez *Dyrektora ZHW* argumentacji, że Spółka dokonywała zakupu paliwa produkcyjnego, które w całej strukturze jakościowej dostaw, po uśrednieniu na składowiskach, mieściło się w przedziale parametrów optymalnych. Wskazuje również na to, że w ramach dostaw zrealizowanych w danym miesiącu, miały miejsce dostawy, które w znacznie większym stopniu od wyliczonej średniej, odbiegały swoimi parametrami od wartości optymalnych¹⁰⁵.

Argumentacji *Dyrektora ZHW* – a zwłaszcza tezie, że w związku z przygotowaniem mieszanek jednostki wytwórcze nie ponoszą żadnych dodatkowych kosztów - przeczy również stwierdzenia w skontrolowanych przez NIK elektrowniach TW i stosowana powszechnie praktyka, polegająca na bezpośrednim podawaniu (o ile jest to tylko możliwe) dostarczanego węgla do zbiorników przykotłowych. Jej celem jest bowiem ograniczenie kosztów związanych z przenoszeniem węgla na składowisko, jego mieszaniem i ponownym jego pobieraniem do produkcji¹⁰⁶.

¹⁰⁰ W 2017 r.: w styczniu 20,74%, w maju 21,38%, w czerwcu 21,21%, w lipcu 20,31%, w sierpniu 21,72%, we wrześniu 21,55%, w październiku 21,80%, w grudniu 21,82%, w 2018 r.: w styczniu 21,24%, w lutym 21,79%, w marcu 21,30%, w lipcu 21,80%.

¹⁰¹ W kolejnych miesiącach od marca do grudnia 2017 r. wynosiła ona kolejno: 20,23%; 20,29%; 20,50%; 20,67%; 20,46%; 21,19%; 22,08%; 21,22%; 20,08%; 21,38% oraz od stycznia do marca 2018 r. (21,24%; 21,99%; 21,90%) i w lipcu tego roku – 20,17%.

¹⁰² W 2017 r.: w styczniu 20,38%, w kwietniu 20,76%, w maju 20,39%, w czerwcu 21,46%, w sierpniu 20,33%, we wrześniu 20,40%, w październiku 20,50%, w listopadzie 20,76%, w grudniu 21,05%, w 2018 r.: w styczniu 21,62%, w lutym 21,17%, w marcu 20,76%, w kwietniu 21,86%, w maju 20,05%, w czerwcu 20,53%, w lipcu 20,14%, w sierpniu 20,72%, we wrześniu 20,99%, w listopadzie 21,14%, w grudniu 21,06%.

¹⁰³ W 2017 r.: w lutym 21,46%, w marcu 20,25%, w kwietniu 20,64%, w maju 21,09%, w czerwcu 21,22%, w sierpniu 20,92%, we wrześniu 20,48%, w październiku 20,42%, w listopadzie 20,39%, w grudniu 21,24%, w 2018 r.: w styczniu 21,68%, w lutym 21,20%, w marcu 21,04%, w kwietniu 22,02%, w maju 20,38%, w czerwcu 20,47%, w lipcu 20,88%, w sierpniu 20,87%, we wrześniu 21,66%, w październiku 21,89%, w listopadzie 21,61%, w grudniu 21,30%.

¹⁰⁴ W kolejnych miesiącach od kwietnia do lipca 2017 r. wynosiła ona kolejno: 22,72%; 22,06%; 21,69%; 20,47% oraz od lutego do lipca 2018 r. (23,46%; 22,87%; 22,84%; 21,37%; 21,35%; 20,18%) a w listopadzie i grudniu tego roku – 23,20% i 22,00%.

¹⁰⁵ Fakt ten potwierdzają jednoznacznie wyniki jakościowe węgla dostarczonego w badanym okresie do Elektrowni Jaworzno III i Elektrowni Siersza, uzyskane w ramach kontroli przeprowadzonej przez NIK w spółce TW.

¹⁰⁶ Zwłaszcza kosztów pracy ludzi oraz maszyn i urządzeń, a także zabezpieczenia zwalowsk.

Nie można również uwzględnić stanowiska *Dyrektora ZHW*, według którego problem przygotowania prawidłowych jakościowo mieszanek, leży wyłącznie po stronie pracowników elektrowni (służb nawęglania). Wynika to z faktu, że ww. służby mogą zadanie takie realizować jedynie w takim zakresie, na ile pozwalają na to parametry jakościowe posiadanych w danej chwili na składowisku rodzajów węgla.

Zauważyć też należy, że Spółka – do obowiązków której, na mocy zawartej z TW umowy, należało zapewnienie właściwej jakości dostarczanego do jednostek wytwórczych surowca - nie posiadała bieżącej wiedzy na temat parametrów jakościowych węgla, jaki w danym momencie znajduje się na składowiskach konkretnych elektrowni. Danych takich nie zawierały bowiem otrzymywane od nich raporty dobowe, w których ograniczono się do informacji na temat ilości węgla zdeponowanego w danym dniu na składowisku i co miało bezpośredni związek z monitorowaniem poziomu zapasów obowiązkowych. W tym stanie rzeczy, nie było możliwe takie zarządzanie strumieniem dostaw węgla do danej jednostki wytwórczej, aby jej służby nawęglania mogły przygotowywać z posiadanych rodzajów węgla mieszanki, których parametry gwarantowały optymalną pracę instalacji wytwórczych.

Jednocześnie zauważyć należy, że - wbrew temu, co stwierdził *Dyrektor ZHW* w swoich wyjaśnieniach - zakup węgla o parametrach wyższych niż zakres parametrów optymalnych dla określonej instalacji wytwórczej, wiązał się każdorazowo z koniecznością ponoszenia przez zakłady wytwórcze TW kosztów pracy taśmociągów i ciężkiego sprzętu na zwałowiskach, jego obsługi, a także kosztów przeładowywania węgla i jego zabezpieczenia przeciwpożarowego. Koszty te wynikały z konieczności przygotowywania - na bazie tego typu węgla – mieszanek, o parametrach pozwalających na ich spalanie w posiadanych instalacjach. Podkreślić przy tym należy, że ze spalaniem tego typu węgla nierozłącznie związane jest ryzyko występowania trudności eksploatacyjnych w pracy jednostek wytwórczych¹⁰⁷, a nawet awarii. Z powyższych względów, zdaniem NIK, zakup tego typu surowców powinien być każdorazowo poprzedzony szczegółową analizą ryzyka, kosztów i opłacalności takich decyzji.

NIK zwraca przy tym uwagę, że nieuwzględnienie optymalnych dla odbiorcy parametrów fizykochemicznych kupowanego węgla podczas negocjacji z jego dostawcami oraz w treści zawartych z nimi umów, świadczy o nieprawidłowej ocenie ich znaczenia dla prawidłowego i optymalnego - z punktu widzenia ponoszonych kosztów - funkcjonowania urządzeń i instalacji wytwórczych, zaś reagowanie na problem jakości dostarczonego węgla dopiero w momencie wystąpienia zakłóceń w funkcjonowaniu tych instalacji lub na wyraźne żądanie finalnych odbiorców, wydaje się spóźnione i nieefektywne ekonomicznie. Zwłaszcza, że charakterystyka parametrów fizykochemicznych węgla, jaki w perspektywie kilku lat dany producent będzie mógł z danej kopalni dostarczyć, jest mu znana jeszcze przed uruchomieniem eksploatacji w danym pokładzie lub polu eksploatacyjnym. Nakłada się na powyższe fakt, że właściwy dobór parametrów fizykochemicznych dostarczanego do posiadanych instalacji wytwórczych węgla, zwłaszcza w zakresie parametrów, które jeszcze niedawno nie były zaliczane do istotnych, ma aktualnie coraz większe znaczenie dla kosztów wytwarzania energii. Pamiętać bowiem należy, że zwiększona zawartość chloru, fluoru lub ołowiu w węglu, przekłada się

¹⁰⁷ Takich jak: powstawanie spieków, przegrzewanie palników pyłowych w komorach paleniskowych (a w konsekwencji uszkodzenie ww. oprzyrządowania i wzrost kosztów remontu jednostki), zanieczyszczenie popiołu pozostałościami niespalonego węgla (co pogarszało jakość ubocznego produktu spalania przeznaczonego do sprzedaży), spadek wskaźników sprawności bloków spowodowany między innymi niepełnym spalaniem węgla, pogorszenie sprawności kotłów w zakresie nadmiernej straty wylotowej i niecałkowitego spalania węgla (ze względu na zwiększoną ilość części palnych w żużlu i popiele).

bezpośrednio¹⁰⁸ na wysokość ponoszonych przez wytwórcę energii opłat emisyjnych, a parametry związane z zawartością części lotnych, podatnością przemiałową dostarczonego węgla oraz z topliwością powstałego w wyniku jego spalania popiołu przekładają się bezpośrednio na koszty i bezawaryjność eksploatacji posiadanych urządzeń i instalacji.

Z powyższych względów, biorąc pod uwagę treść zawieranych z dostawcami umów, a w szczególności ich niedostosowanie do wymagań jakościowych odbiorców, podejmowane przez Spółkę działania interwencyjne u dostawców, mające na celu poprawę jakości dostarczanego do TW paliwa, należy - zdaniem NIK - uznać za niewystarczające i spóźnione. Świadczą o tym opisane wcześniej przykłady interwencji wobec dostawców, wskazujące, że mimo powołania przez Zarząd Spółki w kwietniu 2017 r. Zespołu operacyjnego ds. jakości paliw¹⁰⁹ oraz odbycia przez ten Zespół szeregu spotkań z przedstawicielami dostawców węgla jakość węgla dostarczanego do jednostek wytwórczych TW w okresie objętym kontrolą nie uległa znaczącej poprawie. Działanie tego zespołu nie zapobiegło również występowaniu w jednostkach wytwórczych trudności eksploatacyjnych i awarii, których przyczyną była zła jakość dostarczonego węgla i co wiązało się każdorazowo z dodatkowymi kosztami ponoszonymi przez TW oraz spadkiem efektywności pracy eksploatowanych instalacji.

2. Przystępując do kontraktacji węgla na 2017 r. i wyboru dostawców spoza Grupy Tauron, Zespół ds. Handlu Węglem nie posiadał *Planu zakupu węgla na 2017 r.* zatwierdzonego przez Wiceprezesa Zarządu ds. Finansów, co było niezgodne z § 1 pkt. 1 obowiązującej wówczas *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem* z lutego 2014 r. Wyboru tego dokonano na podstawie sporządzonej - w oparciu o przesłane przez TW i TC *zapotrzebowanie na paliwo węglowe w 2017 r.* - multimedialnej prezentacji pn. *Plan zakupu węgla na 2017 rok* z dnia 5 grudnia 2016 r., która była prezentowana przez Dyrektora ZHH na posiedzeniu członków Zarządu Spółki 6 grudnia 2016 r.

Prezentacja ta obejmowała:

- bilans zapotrzebowania węgla na 2017 r. dla TW i TC;
- realizację dostaw węgla w 2016 r.¹¹⁰ w rozbiciu na poszczególne umowy;
- część planu zakupu węgla na rok 2017 obejmująca zestawienie umów podpisanych/wynegocjowanych wraz z wielkościami dostaw i prognozowanymi cenami węgla na rok 2017;
- część planu zakupu węgla na rok 2017 obejmująca zestawienie dodatkowych umów będących w trakcie negocjacji wraz z wielkościami dostaw i prognozowanymi cenami węgla na rok 2017;
- zestawienie dodatkowych ofert zakupu węgla na 2017 r., które wpłynęły do Dyrektora ZHW wraz z wielkościami, klasą i cenami,
- plan dostaw węgla dla spółek Grupy Tauron na 2017 rok w ujęciu miesięcznym wraz z przewidywanym zapasem;

[...]TP

(akta kontroli str. 872-882)

Dyrektor ZHW wyjaśnił, że *Instrukcja dotycząca zasad obrotu węglem* z lutego 2014 r., nie precyzowała formy, w jakiej należy sporządzać plan zakupu węgla

¹⁰⁸ Patrz: Rozporządzenie Komisji (UE) Nr 601/2012 z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie monitorowania i raportowania emisji gazów cieplarnianych zgodnie z dyrektywą 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U.UE.L.2012.181.30 ze zm.) oraz ustawa z dnia 12 czerwca 2015 r. o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych (Dz.U. z 2018 r., poz. 1201).

¹⁰⁹ Powołany przez Dyrektora Wykonawczego ds. Zarządzania Majątkiem 13 kwietnia 2017 r., w jego skład wchodził przedstawiciel TWD, TW, TC i Spółki.

¹¹⁰ Stan na 4 grudnia 2016 r.

i dokonać jego akceptacji. Jego zdaniem przedmiotowa prezentacja posiadała wszelkie elementy identyfikujące zapotrzebowanie na węgiel wynikające z planów produkcji energii elektrycznej i ciepła, listę dostawców węgla, przypisane im wolumeny, ceny oraz tolerancję dostaw, tym samym była ona planem zakupu węgla, który został zaprezentowany Wiceprezesowi Zarządu ds. Finansów w celu jego akceptacji, a po jego ustnej akceptacji i na jego polecenie powyższy - sporządzony w formie prezentacji - plan zakupu węgla na 2017 r. został zaprezentowany na posiedzeniu Zarządu Spółki dnia 6 grudnia 2016 r., zaś o jego zatwierdzeniu świadczą zawarte na rok 2017 kontrakty węglowe.

(akta kontroli str. 805)

W ocenie NIK przedstawione wyjaśnienia należy odrzucić. Zgodnie bowiem z treścią *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem* z lutego 2014 r., plan zakupu węgla na kolejny rok powinien nosić formę dokumentu, podlegającego w określonym terminie (31 października) zatwierdzeniu przez Wiceprezesa Zarządu ds. Finansów, a fakt ten powinien być weryfikowalny. Ma to kluczowe znaczenie, gdyż dopiero w oparciu o zatwierdzony dokument, mogą działać wszystkie zainteresowane realizacją planu komórki organizacyjne Spółki. Działania te mieścić się muszą przy tym w ramach takiego dokumentu, odnosząc się bezpośrednio do jego treści. Ponieważ, przymiotów takich nie posiadała ww. prezentacja, trudno uznać ją zatem za plan zakupu, o którym mowa w ww. *Instrukcji*. O tym, że powyższa prezentacja miała wyłącznie charakter poglądowy i nie była *Planem zakupu węgla na rok 2017* świadczy również treść przesłanego do członków Zarządu Spółki zawiadomienia o posiedzeniu zwołanym na 6 grudnia 2016 r., w którym opisując planowany porządek obrad, w odniesieniu do punktu 15 stwierdzono: „omówienie (przez Dyrektora Zarządzającego ds. Handlu) prezentacji zawierającej informacje dotyczące planu zapotrzebowania na węgiel na 2017 rok oraz stan negocjacji w tym zakresie”. Nie sposób zaakceptować również poglądu, że zawieranie konkretnych kontraktów miało jednocześnie charakter zatwierdzania ww. planu zakupów. Czynności takie nie są bowiem w jakikolwiek sposób powiązane, a przyjęcie takiej interpretacji podważałoby opracowywanie przez Spółkę tego typu dokumentów w przyszłości.

3. Dokonując kontraktacji węgla na 2017 r. nie przeprowadzono analizy zebranych ofert i nie przygotowywano rankingu dostawców na podstawie zatwierdzonych kryteriów wyboru dostawców, ani nie przekazano wyników tej analizy w formie zestawienia do akceptacji Wiceprezesowi Zarządu ds. Finansów wraz z uzasadnieniem dokonanego podziału dostawców. Działanie to - zdaniem NIK – było niezgodne z §1 ust. 12 obowiązującej wówczas *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem*.

(akta kontroli str. 864-882)

Dyrektor ZHW wyjaśnił, że: zgodnie z zapisami *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem*, kontraktacja węgla może być prowadzona w trybie zaproszenia do składania ofert i/lub z wykorzystaniem nadesłanych ofert na dostawy węgla do Spółki. Realizując proces kontraktacji dostaw węgla na rok 2017 nie stosowano procedury zaproszenia do składania ofert, lecz realizowano go - zgodnie z zapisami § 2 ust. 10 – w oparciu o zasadę kontynuacji współpracy z głównymi krajowymi producentami węgla oraz z wykorzystaniem nadesłanych ofert. Z powyższego względu, nie było więc potrzeby sporządzania kryteriów oceny i przedstawiania rankingu dostawców Wiceprezesowi (...).

(akta kontroli str. 806)

NIK nie podziela przedstawionej powyżej argumentacji. Należy bowiem zauważyć, że w § 1 ust. 2 obowiązującej wówczas *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem* z lutego 2014 r. stwierdzono, że: *Kontraktacja prowadzona jest w oparciu*

o zapytania ofertowe, zaproszenia do negocjacji, ogłoszenia prasowe i/lub platformy internetowe oraz że nie przewidziano w niej trybu „z wykorzystaniem nadesłanych ofert”. Tryb ten został przewidziany dopiero w *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem* z grudnia 2017 r., i to w niej znajduje się przywołany przez Dyrektora ZHW § 2 ust. 10, w oparciu o który, prowadzone były negocjacje dostaw węgla na rok 2018.

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą Spółka zapewniła jednostkom wytwórczym z Grupy Tauron ciągłość dostaw węgla w ilościach niezbędnych dla realizacji założonych potrzeb produkcyjnych. Stwierdzono jednak, że kontraktacja węgla na 2017 r. odbyła się z naruszeniem obowiązującej wówczas wewnętrznej *Instrukcji dotyczącej zasad obrotu węglem* w zakresie dotyczącym wyboru dostawców węgla, sporządzenia planu zakupów i jego zatwierdzenia, przeprowadzania analizy zebranych ofert oraz przygotowania rankingu dostawców i jego akceptacji.

Zawierając kontrakty na dostawy węgla, Spółka nie brała jednak pod uwagę w wystarczającym stopniu optymalnych, z punktu widzenia posiadanych przez finalnych odbiorców instalacji, parametrów jakościowych węgla, co odpowiedzialny za zakupy surowców Dyrektor ZHW uzasadniał tym, że całość zakupionego i dostarczonego w danym miesiącu węgla – przed jego podaniem do kotłów - jest uśredniana na składowiskach tych jednostek, poprzez przygotowywanie odpowiednich mieszanek z kilku rodzajów węgla o różnych parametrach jakościowych. Wyniki badań laboratoryjnych odebranego przez elektrownie TW węgla wskazują jednak, że nawet gdyby do takiego mieszania dochodziło, to otrzymane mieszanki nie spełniałyby wymogów jakościowych mieszających się w akceptowalnych dla danej instalacji granicach tolerancji.

Spółka nie dysponowała przy tym ani danymi, ani instrumentami, pozwalającymi na takie sterowanie strumieniem dostaw węgla, by dany odbiorca miał możliwość przygotowania mieszanek paliwa o parametrach pożądanym.

Skutkiem powyższego było ponoszenie przez wytwórców energii dodatkowych kosztów związanych ze składowaniem otrzymanego węgla i przygotowaniem z niego mieszanek zdolnych do spalania w posiadanych instalacjach, a w przypadkach, gdy nie było to możliwe, kosztów wynikających z występujących trudności eksploatacyjnych i awarii.

Z tych względów, NIK negatywnie ocenia z punktu widzenia gospodarności sposób dokonywania przez Spółkę zakupów węgla na potrzeby TW, którego parametry przekraczały wartości graniczne ustalone dla danej jednostki wytwórczej, zwłaszcza w sytuacji, że Spółka dysponowała wiedzą na ten temat. Jednocześnie NIK, dostrzegając występujące w badanym okresie trudności z pozyskaniem na rynku optymalnego jakościowo surowca zauważa, że wszelkie decyzje związane z zakupem surowców o parametrach nieodpowiadających w pełni potrzebom jednostek wytwórczych powinny być oparte o szczegółowe analizy ryzyka i kosztów, jakie decyzje te rodzić mogą po stronie TW i TC, a ich skutki powinny być – w miarę możliwości – minimalizowane poprzez zapisy zawieranych z dostawcami umów.

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

3. Umowy na dostawy węgla kamiennego i ich realizacja.

1. W okresie objętym kontrolą Spółka zapewniała dostawy węgla do spółek TW i TC na podstawie:

- dwóch zawartych z ww. spółkami umów¹¹¹, w których Spółka, działając jako pośrednik¹¹² zobowiązała się m.in. do:

¹¹¹ Zawartej z TW umowy nr 2012-0876-ZHW z 5 czerwca 2012 r. i zawartej z TC umowy nr 2012-1193-ZHW z 2 sierpnia 2012 r.

¹¹² Dokonujący zakupów węgla we własnym imieniu i jego odsprzedaży do TW i TC.

- organizowania zakupów oraz zapewnienia jakości i ciągłości dostaw węgla dla ww. spółek w ilościach wynikających z tzw. addendów¹¹³;
 - opracowywania miesięcznych planów dostaw węgla w oparciu o zamówienia spółek oraz kontroli realizacji jego dostaw;
 - terminowych dostaw węgla o parametrach i ilościach uzgodnionych ze spółkami;
 - nadzoru nad prowadzeniem rozliczeń wtórnych z dostawcami węgla oraz nad przebiegiem procedur reklamacyjnych w obszarze zakupionego węgla.
- dwóch umów¹¹⁴ o świadczenie usług na rzecz TW i TC (zwanym dalej Zleceniodawcami), w których Spółka działając jako „agent”¹¹⁵ zobowiązała się m.in. do:
 - ustalania i negocjowania w imieniu Zleceniodawcy warunków zakupu węgla od TWD, w tym treści umów sprzedaży/dostawy węgla;
 - przygotowywania projektów umów sprzedaży/dostawy węgla,
 - zawierania, dokonywania zmian (aneksowania) i rozwiązywania w imieniu Zleceniodawcy umów zawartych z TWD dotyczących sprzedaży/dostaw węgla;
 - pozyskiwania i opracowywania za Zleceniodawcę informacji w zakresie dostaw węgla w ramach Grupy Tauron koniecznych do opracowania JPH;
 - dokonywania w imieniu Zleceniodawcy czynności związanych z realizacją umów sprzedaży/dostawy węgla zawartych pomiędzy Zleceniodawcą a TWD w zakresie wskazanym w załączniku nr 3 do umowy¹¹⁶;
 - sporządzania dla Zleceniodawcy comiesięcznych raportów w zakresie wielkości dostaw, parametrów jakościowych, wolumenu przemieszczanych wyrobów węglowych, na potrzeby sprawozdawczości związanej z ewidencją akcyzową i przekazywania ich Zleceniodawcy w formie papierowej lub elektronicznej w terminie do 10-go dnia roboczego po zakończonym miesiącu dostaw;
 - sporządzania dla Zleceniodawcy comiesięcznych raportów w zakresie ilości sparowanych i zautoryzowanych faktur i przekazywania ich Zleceniodawcy w formie papierowej lub elektronicznej w terminie do 10-go dnia roboczego po zakończonym miesiącu dostaw.

[...]TP

Z przedstawionych przez TPE analiz wynika, że z 946,4 tys. t węgla dostarczonego w 2017 r. do TC, 94,8% (897,5 tys. t) stanowił węgiel, którego średnia kaloryczność nie przekraczała 20 000 kJ/kg¹¹⁷, a pozostałe 5,2% (48,9 tys. t) stanowił węgiel o wyższej kaloryczności, którego średnia ważona kaloryczność wynosiła 23 303 kJ/kg¹¹⁸.

¹¹³ Umowy zawarte przez Spółkę z poszczególnymi dostawcami węgla, w których określono szczegółowe zasady dostaw węgla (mułu) tj.: wielkość dostaw i odbioru, cenę, parametry kontraktowe, zasady pomiaru masy węgla i reklamacji ilościowych, zasady rozliczeń jakościowych, zasady dostaw.

¹¹⁴ Zawartej z TC umowy nr 2017/UH/TPE/HWW/00742 z 14 marca 2017 r. oraz zawartej z TW umowy nr 2016/UH/TPE/HWW/00727 zawartej 21 marca 2017 r.

¹¹⁵ Zawierając umowy w imieniu i na rzecz TW i TC.

¹¹⁶ W załączniku tym określono szczegółowy podział odpowiedzialności pomiędzy Zleceniodawcą a Agentem za realizację poszczególnych operacji związanych z realizacją i rozliczeniem dostaw z TWD.

¹¹⁷ W tym: do ZW Tychy dostarczono 229,7 tys. ton węgla o średniej wartości opałowej Qir wynoszącej 19 758 kJ/kg, do EC Katowice dostarczono 410,0 tys. ton węgla, którego średnia kaloryczność wynosiła 19 497 kJ/kg. Natomiast średnia kaloryczność węgla dostarczonego do EC Bielsko-Biała I w ilości 87,1 tys. ton wynosiła 19 896 kJ/kg, a do EC Bielsko-Biała II w ilości 170,7 tys. ton wynosiła 18 492 kJ/kg.

¹¹⁸ Do ZW Kamienna Góra dostarczono 7,1 tys. ton węgla o średniej Qir wynoszącej 23 129 kJ/kg, do Ciepłowni Olkusz dostarczono 18,8 tys. ton o średniej Qir – 22 504 kJ/kg, do Ciepłowni Zawiercie dostarczono 17,1 tys. ton o średniej Qir – 22 910 kJ/kg, do Ciepłowni Łazy dostarczono 879,6 ton o średniej Qir – 22 507 kJ/kg, do Ciepłowni Bałtycka dostarczono 195 ton o średniej Qir – 24 360 kJ/kg, do Ciepłowni Zachodnia dostarczono

W 2018 r. z 1 043,1 tys. t węgla dostarczonego do TC, 94,5% (985,7 tys. t) stanowił węgiel, którego średnia kaloryczność także nie przekraczała 20 000 kJ/kg¹¹⁹, a pozostałe 5,5% (57,3 tys. t) węgla, którego średnia ważona kaloryczność wynosiła 23 391 kJ/kg¹²⁰.

(akta kontroli str. 1195-1218)

2. W okresie objętym kontrolą dostawy węgla do jednostek wytwórczych TW i TC realizowane były na podstawie łącznie 22 umów na dostawę węgla oraz trzech umów na dostawę mułu węglowego, zawartych przez Spółkę z 11 różnymi dostawcami.

[...]TP

We wszystkich umowach na dostawę węgla, w ustaleniach dotyczących odbiorów ilościowych określono, że maksymalna wielkość różnicy pomiędzy masą netto węgla deklarowaną, a stwierdzoną u odbiorcy wynosić może 2%. We wszystkich umowach postanowiono też, że pomiar masy dostarczonego węgla będzie się odbywał u sprzedawcy i może być sprawdzony u odbiorcy, według zasad ustalonych przez strony. Podstawą określenia masy dostarczonego węgla miała być waga ustalona na wadze kopalni i podana w dokumencie przewozowym. W przypadku udokumentowanej przez kupującego lub odbiorcę różnicy między masą netto węgla deklarowaną w liście przewozowym, a masą netto stwierdzoną u odbiorcy (wyliczoną jako różnica masy brutto i tary, przekraczającej uzgodnioną przez strony wielkość 2% masy deklarowanej wynikającą z tolerancji wag i dopuszczalnych ubytków naturalnych), odbiorca lub kupujący mógł złożyć reklamację ilościową na piśmie w terminie do 7 dni od daty dostawy.

[...]TP

We wszystkich umowach postanowiono, że zapłata za fakturę nastąpi w ciągu 30 dni od daty wystawienia faktury, jednak nie wcześniej niż 7 dni od daty jej otrzymania przez Spółkę.

(akta kontroli str. 1079-1080)

Z treści ww. zapisów umów wynika, że w cennikach nie stosowano progresywnego systemu bonifikat lub obniżek ceny w przypadku dostarczania węgla o parametrach innych od zakontraktowanych, lecz liniowy.

Wiceprezes ds. Finansów wyjaśnił w tej sprawie, że: *W przypadku, gdy partia węgla ma parametry gorsze od parametrów granicznych, bonifikata naliczana jest od wszystkich przekroczonych parametrów. Ponadto, jeżeli w zakresie danego parametru (np. wartości opałowej) przekroczenie jest krotnością wskazanej w umowie wartości - bonifikata naliczana jest jako krotność wskazanego w umowie upustu. System ten powoduje wraz ze wzrastającym pogorszeniem parametrów jakościowych, zwiększenie obciążeń finansowych dla sprzedawcy, zabezpieczając w ten sposób interes Grupy TAURON. (...) poziom upustów cenowych jest wynikiem uzgodnień negocjacyjnych i odzwierciedla stosowane w tym zakresie standardy na rynku węgla.*

1,9 tys. ton o średniej Qir – 22 368 kJ/kg, do Ciepłowni Studencka dostarczono 1,6 tys. ton o średniej Qir – 22 809 kJ/kg i do Ciepłowni Lokalnych dostarczono 1,4 tys. ton o średniej Qir – 25 830 kJ/kg.

¹¹⁹ W tym: do ZW Tychy dostarczono 229,5 tys. ton węgla o średniej wartości opałowej Qir wynoszącej 19 926 kJ/kg, do EC Katowice dostarczono 455,6 tys. ton węgla, którego średniej Qir wynoszącej 19 495 kJ/kg. Natomiast średnia kaloryczność Qir węgla dostarczonego do EC Bielsko-Biała I w ilości 105,6 tys. ton wynosiła 19 471 kJ/kg, a do EC Bielsko-Biała II w ilości 195 tys. wynosiła 18 426 kJ/kg.

¹²⁰ Do Zakładu Wytwórczego Kamienna Góra dostarczono 7,5 tys. ton węgla o średniej wartości opałowej Qir wynoszącej 23 269 kJ/kg, do Ciepłowni Olkusz dostarczono 23,7 tys. ton o średniej Qir – 22 707 kJ/kg, do Ciepłowni Zawiercie dostarczono 21,5 tys. ton o średniej Qir – 22 665 kJ/kg, do Ciepłowni Łazy dostarczono 879,5 ton o średniej Qir – 23 681 kJ/kg, do Ciepłowni Zachodnia dostarczono 2,1 tys. ton o średniej Qir – 23 875 kJ/kg i do Ciepłowni Studencka dostarczono 1,7 tys. ton o średniej Qir – 24 147 kJ/kg.

Odnosnie pomijania w zawieranych umowach problemu innych parametrów węgla niż: kaloryczność (Qir), zawartość popiołu (Ar) i siarki (Str), wilgotność (Wtr) oraz zawartość chloru (ten parametr występował jedynie w umowach z PGG), które mają istotny wpływ na koszty związane z emisją oraz sprawność i efektywność eksploatowanych instalacji wytwórczych, Wiceprezes ds. Finansów wyjaśnił, że:

Jakość węgla energetycznego będąca przedmiotem obrotu na rynku polskim opisywana jest przez wartość opałową Qir [MJ/kg], zawartość popiołu Ar [%], zawartość siarki Sr [%] oraz — opcjonalnie - zawartość wilgoci całkowitej Wtr[%], Typ i parametry jakościowe węgla handlowych przedstawiane są w ofertach handlowych poszczególnych spółek węglowych, natomiast ich parametry graniczne wyznaczają zakres, od którego kupujący zaczyna naliczać opłaty z tytułu pogorszonej jakości węgla. Na chwilę obecną na rynku krajowym jedynie te parametry jakościowe mają charakter handlowy, który podlega wycenie w zawieranych kontraktach węglowych. Żaden z producentów działających na rynku krajowym, w swoich ofertach handlowych, nie przedstawia innych parametrów mogących być przedmiotem rozliczeń pomiędzy sprzedającym i kupującym. Konieczność wprowadzenia rozliczeń pozostałych parametrów jakościowych nie jest pomijana w rozmowach z dostawcami, wręcz przeciwnie kwestia ta jest często podnoszona przez podmioty energetyki zawodowej (TPE) w procesach negocjacyjnych, jednak producenci węgla energetycznych skutecznie blokują możliwość wprowadzenia takich zapisów. (...) Spółki górnicze informują, że część parametrów jest niezależna od stosowanej technologii wydobywczej, a ich poziom skorelowany jest z głębokością prowadzonej eksploatacji oraz posiadanymi zasobami węglowymi. W czasie spotkań, przedstawiciele energetyki są informowani, że obecne pokłady węgla z uwagi na poziom prowadzonej eksploatacji (ok. 1 000 m) są obciążone większą zawartością pierwiastków śladowych. TPE mając na uwadze rygorystyczne regulacje środowiskowe (konkluzje BAT wynikające z dyrektywy IED o emisjach przemysłowych) oraz konieczność dotrzymania reżimów emisyjnych, w nowo zawieranych kontraktach (na chwilę obecną TWD) wprowadza zapisy dotyczące granicznej zawartości chloru, który będzie parametrem handlowym. Dodatkowo prowadzone są rozmowy z pozostałymi dostawcami w tym zakresie, jednak są one niezwykle trudne, a ich rezultat trudny do przewidzenia. Chcąc zminimalizować te ryzyka, na chwilę obecną w prowadzonej korespondencji oraz składanych zamówieniach większe wolumeny przypisywane są zakładom górniczym, których złoża charakteryzują się niższą zawartością chloru (np. KWK Boleśław Śmiały, KWK Bielszowice, KWK Jankowice, KWK Halemba).

Do wyjaśnień załączył przykładowe oferty składane przez dostawców.

(akta kontroli str. 1231-1232, 1239-1256)

Dyrektor ZHW wyjaśnił, że w zawartych umowach nie stosowano zapisów dotyczących naliczania kar z tytułu opóźnień w dostawach, gdyż przyczyny opóźnień mogą być niezależne od dostawcy i odbiorcy, a sam proces dochodzenia odszkodowania będzie wymagał obszernej analizy prawnej oraz procesu dowodowego. Standardowo grupy energetyki zawodowej oraz grupy górnicze stosowały zasadę naliczania kar (za dany okres dostaw zazwyczaj roczny) z tytułu niedostarczenia lub nieodebrania wolumenu określonego w umowie z uwzględnieniem zakresu tolerancji. Z punktu widzenia Spółki, wprowadzenie zapisów dotyczących rozliczeń z tytułu niedostarczenia lub nieodebrania węgla w krótszym niż rocznym okresie, mogłoby działać niekorzystnie dla Spółki z uwagi na charakter pracy jej jednostek wytwórczych (jednostki podszczytowe). Jednostki takie są bowiem narażone na dużą zmienność produkcyjną uzależnioną od aktualnej sytuacji panującej w KSE (wietrzność, awaryjność jednostek wytwórczych,

zmniejszenie zapotrzebowania itd.). W chwili ograniczeń produkcji energii elektrycznej wynikającej z zapotrzebowania systemu KSE, Spółka mogłaby ponieść dotkliwe kary z tytułu braku realizacji wolumenów miesięcznych, pomimo realizacji wolumenów rocznych zgodnych z zapisami kontraktu.

(akta kontroli str. 196)

Odnosząc różnic w zapisach poszczególnych umów odnoszących się do stosowanych bonifikat, Dyrektor ZHW wyjaśnił, że: zawierane kontrakty węglowe miały najczęściej odmienny sposób rozliczeń jakościowych paliw, który uzależniony jest od formuły dostaw (CPT, DAP, FCA), charakteru zawieranych kontraktów węglowych (wieloletnie, roczne, SPOT), oraz wymogów dostawców węgla. Kontrakty wieloletnie w zależności od formuły dostaw, oraz ustaleń handlowych miały stosowany system rozliczeń wtórnych, bądź stosowną gradację cenników, która gwarantuje odpowiednio niższą cenę z tytułu pogorszonej jakości węgla. W kontraktach rocznych stosowano zarówno upusty cenowe, jak również gradację cenników. W kontraktach tych dążono do rozliczenia na podstawie jednej analizy pobranej u dostawcy lub odbiorcy podczas załadunku lub rozładunku przez niezależne akredytowane laboratorium. Waga ustalana była w punkcie załadunku lub odbioru w zależności od warunków kontraktu. Kontrakty SPOT (zawierane w chwili braku węgla na rynku oraz problemów eksploatacyjnych własnego obszaru wydobywczego) miały charakter rozliczeń jakościowych wykorzystujący zarówno gradację cennikową jak również zastosowanie upustów z tytułu pogorszonej jakości węgla. Najczęściej w tego typu kontraktach, w sytuacji niedoboru węgla na rynku, sprzedawca miał przewagę przy ustalaniu warunków handlowych, które miały wpływ na odmienną zapisów handlowych. Niemniej w każdym przypadku, stosowano zasadę minimalizowania ryzyk, które mogą zmaterializować się po stronie Spółki. Każdorazowo zapewniony był udział przedstawicieli TW i TC w procesie poboru, oznaczania i ustalania masy dostarczanego paliwa oraz możliwość audytowania dostawców.

Odnosząc umów zawartych z EPC, w których nie zawarto zapisów umożliwiających dochodzenie ewentualnych roszczeń wobec dostawców z tytułu niezgodnej z umową jakości węgla, Dyrektor ZHW wyjaśnił, że rozliczenia były dokonywane na podstawie jednej analizy pobranej podczas załadunku przez niezależne akredytowane laboratorium, a kupującemu przysługiwało prawo sprawdzenia jakości podczas rozładunku, zlecenia wykonania analizy rozjemczej, oraz uczestnictwa w pobieraniu i wykonywaniu analiz, ponadto kupujący miał prawo wykonania audytu u sprzedającego.

Odnosząc się natomiast do umowy zawartej z Węglkokoks Kraj, w której też nie zawarto powyższych zapisów, Dyrektor ZHW stwierdził, że cena węgla dla tego kontraktu była ustalona pomiędzy stronami na poziomach uwzględniających upusty cenowe z tytułu jakości dostarczanego paliwa (dyskont w stosunku do cen obowiązujących w tym czasie na rynku), ponadto w umowie zawarto zapisy pozwalające kupującemu na wykonanie wspólnych analiz, poboru komisijnego oraz wykonania analizy w niezależnym akredytowanym laboratorium, a samo rozliczenie odbywało się po parametrach średnio ważonych z analiz pobranych podczas załadunku i rozładunku (system rozliczeń wtórnych).

(akta kontroli str. 195-196)

3. [...]TP

Całość węgla miała zostać odebrana z depozytu nie później niż do 30 czerwca 2017 r. PGG zobowiązała się do przechowywania węgla w stanie nie pogorszonego i ponoszenia odpowiedzialności majątkowej za zdeponowany węgiel, w tym za jego przypadkową utratę lub uszkodzenie, do momentu zakończenia załadunku ostatniej

partii węgla. Załadunek węgla miał być dokonywany na koszt PGG na wskazane przez odbiorcę środki transportu, podstawione na kopalni realizującej wysyłkę. Po zakończeniu każdego miesiąca kalendarzowego, dla odebranych z depozytu ilości węgla, na podstawie dowodów dostaw oraz cennika miała zostać wyliczona aktualna wartość odebranej ilości węgla, na podstawie której, po zakończonym odbiorze całości zdeponowanego węgla dla poszczególnych odbiorców i klas zbytu, miały być dokonane ewentualne korekty ceny węgla uiszczonej uprzednio przez Spółkę. W przypadku niezrealizowania lub nieprawidłowego zrealizowania dostaw węgla z depozytu, PGG było zobowiązane do zapłaty na rzecz Spółki kary umownej w kwocie, odpowiadającej wartości niezrealizowanych dostaw węgla lub w przypadku dostaw zrealizowanych nieprawidłowo w kwocie odpowiadającej różnicy pomiędzy wartością węgla o parametrach wskazanych w umowie a wartością węgla odebranego z depozytu.

[...]TP

(akta kontroli str. 15, 946-952, 1079-1080, 1220-1221)

Dyrektor ZHW, w odpowiedzi na pytanie, dlaczego zawarto powyższe umowy wyjaśnił, iż umowa depozytowa z PGG zabezpieczała Spółkę przed naliczeniem wysokich kar z tytułu nieodebrania całości wolumenu przewidzianego w kontrakcie na rok 2016 oraz była elementem optymalizacji kosztowej (zakup węgla w cenie znacznie niższej niż węgiel oferowany przez PGG w roku 2017). Odnośnie zakupu węgla w tej samej formie z KHW miał on dodatkowo zabezpieczyć wolumen węgla pod planowaną produkcję energii elektrycznej w cenie niższej od prognozowanej na rok 2017.

[...]TP

(akta kontroli str. 195, 1125, 1172-1190, 1303)

[...]TP

4. Firmy dokonujące transportu węgla w okresie objętym kontrolą zostały wybrane przez Spółkę w wyniku trzech postępowań przeprowadzonych w trybie przetargu nieograniczonego na podstawie ustawy Pzp:

[...]TP

(akta kontroli str. 1081)

5. [...]TP

Na podstawie informacji uzyskanych w trakcie kontroli przeprowadzonej w TW, podczas której zbadano pełną dokumentację wszystkich dostaw zrealizowanych do Oddziału Elektrownia Jaworzno III, z czterech wybranych celowo miesięcy (marzec i sierpień 2017 r. oraz październik i listopad 2018 r.) oraz do Oddziału Elektrownia Siersza z czterech wybranych celowo miesięcy (kwiecień i maj 2017 r. oraz kwiecień i maj 2018 r.), szczegółowemu badaniu poddano przeprowadzone przez Spółkę rozliczenia wtórne wynikające z ww. dostaw oraz wystawione na tej podstawie faktury korygujące przez poszczególnych dostawców węgla (KHW, PGG) na rzecz Spółki

Biorąc pod uwagę zapisy umów na zakup węgla z wyżej wymienionymi dostawcami nie stwierdzono nieprawidłowości w powyższym zakresie, a dostawcy wystawiali faktury korygujące w kwotach wynikających z rozliczeń wtórnych i w terminach określonych w umowach.

(akta kontroli str. 1045-1061)

6. W okresie objętym kontrolą miały miejsce przypadki niedostarczenia przez dostawców do poszczególnych odbiorców – spółek z Grupy Tauron - zakontraktowanych przez Spółkę ilości węgla [...]TP

7. Spółka nie posiadała informacji o wysokości dodatkowych kosztów ponoszonych przez jednostki wytwórcze, związanych z dostawami węgla o parametrach wyższych niż zakres parametrów granicznych dla eksploatowanych w oddziałach TW i TC jednostek wytwórczych. Sposób agregacji kosztów w Spółce został opisany w poprzednim rozdziale wystąpienia.

Zdaniem Dyrektora ZHW, zakup węgla o parametrach wyższych nie generował dla jednostek wytwórczych dodatkowych kosztów związanych z jego spalaniem. Stało się to możliwe poprzez wykorzystanie sposobu rozchodu paliwa stosowanego w ramach Grupy Tauron i jego uśrednienie w obrębie składowisk węgla (całość zakupionego węgla jest w pierwszej kolejności rozładowywana na składowiska tam uśredniana, a następnie podawana do instalacji spalającej).

(akta kontroli str. 321)

W ocenie NIK, powyższa argumentacja jest błędna, a zakup węgla o parametrach wyższych niż graniczne nie tylko generował dla jednostek wytwórczych dodatkowe koszty związane z jego spalaniem oraz narażał je na dodatkowe koszty związane z awariami i szybszymi niż planowano remontami maszyn, urządzeń i instalacji. Świadczy o tym fakt, że w lipcu 2018 r.¹²¹ spółka TW – w nawiązaniu do przedstawionej przez JSW oferty dotyczącej dostawy węgla w ilości ok. 50,0 tys. t o kaloryczności ok. 28-31 GJ/t, zawartości popiołu do 10%, zawartości siarki do 0,9% - poinformowała Spółkę, że przedstawione w tej ofercie parametry fizykochemiczne węgla nie spełniają właściwości węgla energetycznego, a propozycja spalania przedmiotowego węgla powoduje wzrost kosztów zmiennych poprzez m.in. konieczność tworzenia mieszanki węglowej z innymi węglami (praca sprzętu ciężkiego, obsługa urządzeń) oraz wiąże się z trudnościami poprawnej pracy jednostek wytwórczych, takimi jak:

- tworzenie spieków, co powoduje wzrost temperatury węzownic na przegrzewaczach, o czym świadczy wskaźnik RI (liczba Rogi), który dla oferowanego węgla wynosi 68 – 84,
- możliwość przegrzewania palników pyłowych w komorach paleniskowych, na co wskazuje wysoka wartość opałowa Q_{ir} wynosząca 28 000 – 31 000 kJ/kg, a zjawisko to może spowodować uszkodzenie oprzyrządowania i w konsekwencji wzrost kosztów remontu jednostki,
- zanieczyszczenia popiołu pozostałościami niespalonego węgla, co pogarsza jakość ubocznego produktu spalania przeznaczonego do sprzedaży,
- spadek wskaźników sprawności bloków spowodowany między innymi niepełnym spalaniem węgla,
- pogorszenie sprawności kotłów w zakresie nadmiernej straty wylotowej i niecałkowitego spalania węgla ze względu na zwiększoną ilość części palnych w żużlu i popiele.

W tej sytuacji, zdaniem TW, oferowany węgiel nie powinien być wykorzystany w jego jednostkach wytwórczych.

Chociaż w wyniku otrzymania tej informacji, Spółka nie przyjęła pierwotnie ww. oferty, lecz w skierowanym do JSW piśmie z 2 sierpnia 2018 r. stwierdziła, że „nie wyklucza jednak możliwości wykorzystania tego typu węgla w przyszłości, do przygotowania paliwa optymalnego dla pracy jednostek wytwórczych”.

(akta kontroli str. 1085-1087)

Do skorzystania z niej doszło jednak na podstawie umowy¹²² zawartej z JSW 25 października 2018 r. Zakupiono wówczas 20,0 tys. t węgla (ilość podstawowa)

¹²¹ Pismo z 20 lipca 2018 r. znak ZPE/PEE/WK/418/2018r/3532.

¹²² Nr 2018/UH/TPE/HWW/00925.

z opcją dodatkową 10,0 tys. t, przy czym wartość opałow zakontraktowanego węgla wynosić miała 25 000 – 31 000 kJ/kg.

Jak wyjaśnił Dyrektor ZHW, zakup ten miał charakter interwencyjny i jednorazowy, wynikający z kolejnej korekty ilościowej poziomu wydobycia w obszarze TWD w październiku 2018 r. oraz wysokiej generacji energii elektrycznej i ciepła z własnych jednostek wytwórczych. Spółka w tym czasie chciała zakupić na rynku krajowym węgiel energetyczny o parametrach odpowiadających zakresowi paliwa optymalnego (wystąpiono w tej sprawie z pismem do PGG), jednak brak podaży tego typu paliwa na rynku zmusił służby handlowe Spółki do poszukiwania alternatywnych rozwiązań w celu zabezpieczenia odpowiedniego poziomu dostaw węgla do jednostek wytwórczych. W tym celu skorzystano z oferty złożonej przez JSW, a w czasie prowadzonych rozmów przedstawiciele Spółki informowali, że zakupiony węgiel nie będzie przedmiotem bezpośredniego zużycia, lecz zostanie wykorzystany do uśrednienia parametrów w ramach posiadanych składowisk węgla oraz będzie stanowił zabezpieczenie pozycji wolumenowej pod dalszą produkcję energii elektrycznej i ciepła w roku 2018.

(akta kontroli str. 323, 1079)

8. [...]TP

Dyrektor ZHW, w sprawie przyczyn dokonywania zakupów paliwa od dostawców, w przypadku których koszt zakupu 1 GJ energii znacznie przekraczał średni koszt zakupu paliwa (EPC, CZH, JSW¹²³, Synergio Group SA oraz Węglokoks) wyjaśnił, że: znaczne ograniczenie produkcji miałów energetycznych przez TWD w 2018 r. (korekta o ok. 1 800 000 Mg w stosunku do zapisów umowy wieloletniej z dnia 01.02.2017), wynikająca z wstrzymania wydobycia ze ścian 277 i 278 oraz opóźnień w uruchomieniu ściany 387 w ZG Janina, wymusiło na służbach handlowych TPE poszukiwanie alternatywnych kierunków pozyskania węgla celem zabezpieczenia ciągłości jego dostaw oraz utrzymania zapasów obowiązkowych w jednostkach wytwórczych TPE. (...) Warto zaznaczyć, że Tauron Polska Energia SA chciał zabezpieczyć ten wolumen na rynku krajowym, w tym celu wystosowano do polskich grup górniczych pisma dotyczące możliwości zakupu dodatkowego wolumenu węgla na rok 2018. Z uzyskanych odpowiedzi¹²⁴ wynikało, że krajowi producenci nie dysponowali dodatkowym wolumenem węgla o parametrach odpowiadających zakresowi paliwa optymalnego. Dla zabezpieczenia ryzyk skorzystano z ofert, których parametry handlowe były lepsze niż paliwa optymalnego, a co za tym idzie były wyceniane na znacznie wyższych poziomach, jednak w chwili zawierania kontraktów cena węgla miała charakter rynkowy, co potwierdzały analizy benchmarkowe. (...) w chwili niedoboru węgla na runku, sprzedawca ma przewagę w procesach negocjacyjnych (rynek sprzedawcy), a oferowane parametry wynikają z aktualnej dostępności wolumenowej. (...) brak interwencyjnego zakupu węgla skutkowałby ograniczeniem mocy produkcyjnych jednostek wytwórczych, a nawet ich odstawieniem ze względu na brak węgla, co miałoby wpływ na realizację zawartych kontraktów na sprzedaż energii elektrycznej i ciepła, oraz na bezpieczeństwo krajowego systemu elektroenergetycznego.

(akta kontroli str. 120-121, 124-125, 136-137, 803-804)

¹²³ KWK Borynia – Zofiówka-Jastrzębie Ruch Zofiówka

¹²⁴ Np.: pisma JSW z 29 czerwca 2017 r. (znak HE.7320-3-6/17) i z 7 listopada 2017 r. (znak HE.7320-3-8/17) informujące Spółkę o braku możliwości realizacji dostaw ilości dodatkowych węgla z powodu ograniczonych możliwości podażowych i załadunkowych kopalń oraz pismo PGG z 27 listopada 2018 r. (znak 70/HSZ/GK/193722/18) informujące Spółkę, że PGG nie może zaoferować dodatkowego wolumenu dostaw w 2018 r.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W zawartych przez Spółkę umowach na dostawy węgla odpowiednio zabezpieczono interesy gospodarcze nabywcy, a w szczególności określono w sposób jednoznaczny jakość, wielkość i terminy dostaw węgla w poszczególnych okresach, zasady jego transportu oraz jakościowe i ilościowe rozliczenia wtórne. Zapewniono też możliwość skutecznego dochodzenia roszczeń z tytułu nieprzestrzegania przez dostawców warunków umowy. Spółka nie posiadała jednak informacji o wysokości dodatkowych kosztów ponoszonych przez jednostki wytwórcze, związanych z dostawami węgla o parametrach przekraczających zakres parametrów optymalnych dla eksploatowanych przez wytwórców energii instalacji. W efekcie, podejmowane przez Spółkę decyzje zakupowe, nie były oparte o szczegółową analizę kosztów, lecz o dążenie do zapewnienia wystarczającego – z punktu widzenia planów produkcyjnych energii – wolumenu dostaw.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujący wniosek:

Wniosek

Podjąć działania mające na celu wprowadzenie rozwiązań organizacyjnych i umownych zapewniających poszczególnym jednostkom wytwórczym otrzymywanie dostaw węgla o parametrach optymalnych dla pracy zainstalowanych w nich urządzeń i instalacji do produkcji energii.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, 31 lipca 2019 r.

Kontrolerzy

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

Tomasz Raszka
gł. specjalista kontroli państwowej

.....

Monika Bukowiec
inspektor kontroli państwowej

.....

Kinga Kołodziejczyk
inspektor kontroli państwowej

.....